

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโครงการวิจัยย่อย (รหัส RDL 17/C)

สรุปรายงานการวิจัย

เรื่อง

การปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน

โรงเรียนที่ดำเนินงานในโครงการ

1. โรงเรียนบ้านหนองจิก (รหัส 047)
2. โรงเรียนวัดลานคา (รหัส 048)
3. โรงเรียนวัดพระธาตุ (รหัส 049)

เอกสารชุดโครงการ วพร. ลำดับที่ 23
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

สำนักงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยแม่บท และโครงการวิจัยย่อยจำนวน 49 โครงการ มีโรงเรียน/สถานศึกษาใน 34 จังหวัด จำนวน 135 แห่ง เข้าร่วมการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหาของนักเรียน รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการปฏิรูปทั้งโรงเรียน

ผู้บริหารและคณะครูของแต่ละโรงเรียน/สถานศึกษา ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและการดำเนินงานการวิจัยและพัฒนา เพื่อปฏิรูปโรงเรียนและห้องเรียน ภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ผลการดำเนินงานตามประสบการณ์การเรียนรู้ ของโรงเรียน/สถานศึกษา 135 แห่ง จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียน/สถานศึกษา แต่การดำเนินงานของโรงเรียน/สถานศึกษาทุกแห่ง เหมือนกันตรงการใช้โรงเรียน/สถานศึกษาเป็นฐาน ในการส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาการรอบด้านของนักเรียน ให้เป็นไปอย่างสมดุลและเต็มความสามารถทั้งสิ้น

ในการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการภายนอกโรงเรียน/สถานศึกษา ซึ่งเป็นคณาจารย์จากสถาบันครุศึกษาและศึกษานิเทศก์ รวม 66 คณะ จำนวน 133 คน เข้ามาทำหน้าที่เป็นนักวิจัยจากภายนอก ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการ และร่วมเรียนรู้กับครู และผู้บริหารในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยมีการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาในหน้าที่ของตนควบคู่ไปด้วย

รายงานการวิจัยของชุดโครงการ วพร. ประกอบด้วย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการแม่บท 1 ฉบับ และรายงานสรุปของโครงการวิจัยย่อย 49 โครงการอีก 49 ฉบับ รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งใน 49 ฉบับ ประกอบด้วย รายงานสรุปผลการวิจัยและพัฒนาของระดับโครงการ และของระดับโรงเรียน ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย หัวหน้าโครงการวิจัยระดับโรงเรียน คณะครูและคณะนักวิจัยภายนอกได้ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยมีนักวิจัยร่วม ซึ่งเป็นผู้ประสานงานระดับท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการวิจัยย่อยในแต่ละภาค เป็นบรรณาธิการ และผู้สรุปสาระสำคัญนำเสนอในรายงานฉบับนี้

สำนักงานโครงการ วพร. ขอขอบคุณฝ่ายชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในการดำเนินงานชุดโครงการ วพร. ทั้งโครงการแม่บท และโครงการวิจัยย่อย ตลอดจนทั้งการจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ และหวังว่ารายงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

คำชี้แจง

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งในสี่สิบเก้าฉบับ ของรายงานผลการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย วพร. ในรายงานแต่ละฉบับ จะเริ่มต้นด้วยบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ระดับโครงการวิจัยย่อย ตามด้วยรายงานระดับโรงเรียน ซึ่งนำเสนอผลที่เป็นนวัตกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จำนวนนวัตกรรมของโรงเรียน/สถานศึกษา จะมีเท่ากับจำนวนโรงเรียน/สถานศึกษาในโครงการวิจัยย่อย วพร. แต่ละโครงการ

บทสรุปของผลการดำเนินการระดับโครงการวิจัยย่อย นอกจากจะช่วยฉายภาพรวมของกระบวนการทำงานของโครงการ โดยเน้นการเชื่อมโยงประสานการทำงานของหัวหน้าโครงการและนักวิจัยภายนอก กับผู้บริหารและครู/นักวิจัยภายในโรงเรียนแล้ว ยังได้ตอบคำถามการวิจัยระดับโครงการ เพื่อเป็นการประเมินว่าการดำเนินงานโครงการ บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในรายงานนี้ เกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของครูจำนวนมาก ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการคิดหาวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการประเมินนักเรียนไปวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และ/หรือแก้ปัญหานักเรียนอย่างรอบด้าน กระบวนการดำเนินงานนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนร่วมจากภายนอกในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียน

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมหรือผลที่นำเสนอในรายงานนี้ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานในช่วงเวลาเพียง 2 ปี และการดำเนินงานมิได้เป็นไปอย่างราบรื่น โดยตลอด ทุกโรงเรียน/สถานศึกษาต้องฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาানা ชนิด ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลที่แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาได้รับจึงอาจจะยังไม่สมบูรณ์ กระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนายังจะต้องดำเนินต่อไป จนกว่าผลที่ได้จะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา และนักวิชาการสามารถใช้ผลการวิจัยและพัฒนาที่นำเสนอในรายงานนี้ เพื่อปลูกกระแสการปฏิบัติการเรียนรู้ของบุคลากรและนักเรียน ให้เข้มข้นและยั่งยืนตลอดไป ขณะเดียวกันก็สามารถร่วมกับครูและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อความรู้จากประสบการณ์ของโรงเรียน/สถานศึกษาในรายงานนี้ เป็นฐานในการนำไปปฏิบัติจริง

การรายงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญจากรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการ/โรงเรียน ผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อกับผู้จัดทำรายงานและคณะนักวิจัยของโครงการวิจัยย่อยได้ตามข้อมูลที่ปรากฏในหน้าสุดท้ายของเอกสารฉบับนี้

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

บทสรุป (SUMMARY)
การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
ระดับโครงการวิจัยย่อย

ของชุดโครงการ วพร. รหัส RDL 17/C
เรื่อง การปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน

.....

1. ผู้รับผิดชอบโครงการ

- 1.1 หัวหน้าโครงการ : อาจารย์ไพเราะ พุ่มมัน ศีษานินเทศก์ 9 สพท. สพ. เขต 1
1.2 โรงเรียนในโครงการ : โรงเรียนบ้านหนองจิก อ. ศรีประจันต์ จ. สุพรรณบุรี
โรงเรียนวัดลานคา อ. บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี
โรงเรียนวัดพระธาตุ อ. เมือง จ. สุพรรณบุรี

2. ความเป็นมาของโครงการ

เนื่องจากปี 2542 มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย มุ่งให้มีการปฏิรูปทุกด้าน ซึ่งจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ทุกหน่วยงานที่จัดการศึกษา ได้สนองนโยบายตามกฎหมายข้อนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี (โดยหน่วยงานเดิม คือ สปจ. สุพรรณบุรี) มีการดำเนินงานหลากหลายวิธี เช่น พัฒนาบุคลากรนิเทศ มีนโยบายให้โรงเรียนดำเนินงาน แต่จากการนิเทศติดตามผลพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ และที่ทำการปฏิรูปไม่สำเร็จ ส่วนใหญ่อยู่ที่ระบบการจัดปัจจัยของโรงเรียน ผู้เรียนจะเรียนวันละ 6 วิชา วิชาละ 50 นาที ในการจัดการสอนครูยึดแบบเรียน ครูไม่เตรียมการสอน (ไม่มีแผนการสอน สอนตามหนังสือ) ครูสอนทุกวิชาถึงแม้จะไม่มี ความถนัด

การบริหารงานของผู้บริหารส่วนใหญ่ บริหารโดยไม่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน นั่นคือ ครูไม่มีส่วนร่วม ชุมชนไม่มีส่วนร่วม ทำงานทำตามความคิดของตนเอง และของครูกลุ่มเดียวในโรงเรียน มีการนิเทศภายในเพียงแผนปฏิบัติการ แต่ทางปฏิบัติจริงไม่มี โดยเฉพาะ โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น นอกจากนี้การนิเทศในภาพรวมของศึกษานิเทศก์ ทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ก็ไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง การปฏิรูปการศึกษาจึงยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

จากปัญหาและการศึกษาข้อมูลดังกล่าว นางสาวไพเราะ พุ่มมัน ซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ต้องแนะนำช่วยเหลือ โรงเรียน ได้เกิดแนวคิดที่จะหาวิธีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียนในการพัฒนาหรือหา

แนวทางปฏิรูป จึงได้ประสานขอเข้าร่วมโครงการ วพร. ถึงแม้ว่าจะได้เป็นการขอร่วมโครงการที่ช้ากว่าโครงการย่อยอื่น ๆ 1 ปี ก็ตาม

3. ปัญหาวิจัยระดับโรงเรียนในโครงการ

3.1 ประเด็นปัญหาวิจัยของโรงเรียน

- 1) ครูจะจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT อย่างไร ให้ส่งเสริมคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน
- 2) ผู้บริหารควรมีกระบวนการ วิธีการบริหารอย่างไร ในด้านการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดระบบการนิเทศภายใน และการนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนา การเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะดี เก่ง มีสุขของนักเรียน

3.2 ประเด็นปัญหาวิจัยของโครงการ

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ในโรงเรียนขนาดกลางมีครูประมาณ 25-30 คน (นักเรียน 500 คน) ในโรงเรียนขนาดเล็ก ครูประมาณ 7-10 คน (นักเรียน 100-120 คน) และโรงเรียนขนาดเล็กมากที่มีครู 3-5 คน ไม่ครบชั้น (นักเรียนต่ำกว่า 100 คน) เป็นอย่างไร

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้านการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดระบบการนิเทศภายใน การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ส่งผลต่อ คุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน
2. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรมของโรงเรียนที่เป็นหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One School One Product : OSOP) ซึ่งเป็นผลการเรียนรู้ของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกัน

5. คำถามวิจัยระดับโครงการ

1. โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างมีการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดระบบนิเทศภายใน การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และการจัดการเรียนการสอนตามแนว 4 MAT อย่างไร และส่งผลต่อผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข อย่างไร
2. ผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรมของโรงเรียนที่เป็นผลิตภัณฑ์ (OSOP) ของครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก เป็นอย่างไร

6. กระบวนการดำเนินการ

กระบวนการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเกี่ยวกับ บทบาท วิธีการ และกิจกรรมที่หัวหน้าโครงการ/ คณะนักวิจัยภายนอก และโรงเรียนแต่ละโรงเรียนได้ ร่วมกันดำเนินการ ผลที่เกิดขึ้นและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพัฒนา ส่วนที่สองเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลและ วิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 บทบาทวิธีการ กิจกรรมในการทำงานร่วมกับโรงเรียนแต่ละโรงเรียน และผลที่เกิดขึ้น มีดังนี้

โรงเรียนเข้าร่วมโครงการมี 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดพระธาตุ โรงเรียนวัดลานคา และ โรงเรียนบ้านหนองจิก ในการร่วมงานกับโรงเรียนต่าง ๆ จะดำเนินงานไปพร้อมกัน เช่น การพัฒนาบุคลากร มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่ลงไปช่วยเหลือเฉพาะโรงเรียน ได้แก่ การจัดปัจจัยเอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ การ จัดระบบการนิเทศ ซึ่งการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนมี 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ในขั้นการริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก มีการเตรียมงานดังนี้

1.1 จัดตั้งคณะวิจัยภายนอก และประชุมทีมนักวิจัยร่วมกันในประเด็นรายละเอียดที่จะ ดำเนินงาน ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ตลอดจนวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อให้คณะ นักวิจัย ภายนอกมองเห็นภาพ กระบวนการทำงานร่วมกัน

1.2 การเลือกโรงเรียนเข้าโครงการ

การคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการดำเนินการดังนี้

1) รับสมัครโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ โดยแจ้งเงื่อนไขการดำเนินงานของโครงการ ให้ทราบ เงื่อนไขที่สำคัญในการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้คือ ก่อนสมัครเข้าโครงการผู้บริหารต้องไปประชุมครู ทุกคนในโรงเรียนให้ทราบจุดประสงค์ในการเข้าโครงการ และครูร้อยละ 80 ของโรงเรียนเต็มใจเข้าร่วม โครงการ

2) คัดเลือกโรงเรียนโดยพิจารณาเงื่อนไขข้อ 1 และขนาดของโรงเรียน ได้

3 โรงเรียน คือ ขนาดเล็กมาก ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองจิก ขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนวัดลานคา ขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนวัดพระธาตุ

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักและกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัย และยุทธศาสตร์การดำเนินการ

2.1 การสร้างความตระหนักในความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เป็นการ ประชุมร่วมกันเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างครู ผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก และสร้างความตระหนัก ร่วมกันในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเพื่อดำเนินงานในหลักการทำงานเป็น ทีม การมีส่วนร่วม และที่สำคัญการปฏิบัติจะยึดฐานของข้อมูลโรงเรียนเป็นหลักในการพัฒนา

2.2 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นการปฏิรูป

คณะนักวิจัยภายนอกเยี่ยมโรงเรียน ประชุมผู้บริหารและครูร่วมกันอีกครั้งเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและการดำเนินงานของโรงเรียนในช่วงที่ผ่านมา ตลอดจนปัญหา/อุปสรรคในการปฏิบัติงาน และความช่วยเหลือที่ต้องการจากนักวิจัยภายนอก

พบปัญหาและความต้องการของครูในแต่ละโรงเรียน มีประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป ดังนี้

- 1) การจัดปัจจัย สิ่งที่ต้องการ คือ การจัดครูเข้าสอน จัดชั้นเรียนใหม่
- 2) การจัดการเรียนการสอน ครูต้องการหาวิธีการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ต้องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ต้องการทบทวนในชั้นเรียน และหลาย ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- 3) การนิเทศภายใน ต้องการให้มีการนิเทศภายใน ต้องการให้มีการช่วยเหลือแนะนำ การปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการ
- 4) การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ต้องการหาวิธีจะนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาบุคลากร

3.1 ครู ผู้บริหารและนักวิจัยภายนอกประชุมร่วมกัน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการปฏิรูป (ตัวแปรตาม) และเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทาง/นวัตกรรมที่จะนำมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมาย (ตัวแปรต้น)

3.2 โรงเรียนและนักวิจัยภายนอก ร่วมกันจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 5 เรื่อง คือ 1) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT (ตัวแปรต้น) และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ 4) การนิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ 5) การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

3.3 โรงเรียนนำความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์จากข้อ (3.1) และ (3.2) มากำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติในการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ขั้นที่ 4 การวางแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

4.1 ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานจากสภาพปัญหา ข้อเท็จจริงและความต้องการมาจุดประกายสร้างความตระหนัก และการมีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ที่แก้ปัญหา หรือพัฒนา หากบุคลากรขาดความรู้ความชำนาญในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดในการแก้ปัญหาก็จัดให้มีการพัฒนาบุคลากร หลังจากมีความรู้ในแต่ละเรื่องแล้วให้แต่ละโรงเรียนกำหนดแนวปฏิบัติ แล้วลงมือปฏิบัติตามข้อกำหนด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงผลงานต่อผู้อื่นทั้งภายในและระหว่างโรงเรียน รวมทั้งต่อสาธารณชน เพื่อเป็นแรงจูงใจและให้การเรียนรู้แก่บุคลากรทุกฝ่าย

4.2 ยุทธศาสตร์ย่อยด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย

4.2.1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ยุทธศาสตร์ ที่ใช้มากที่สุด คือ การให้ทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย จนถึง คำอธิบายรายวิชา ทุกคนต้องร่วมคิดร่วมทำบางกิจกรรม เช่น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สารการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นหรือรายปี ต้องใช้การทำงานเป็นทีม คือ ผู้ใดสอนระดับชั้นเดียวกันต้องทำงานเป็นทีม ช่วยกันคิด เป็นต้น การทำงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ในการทำหลักสูตรสถานศึกษา จะสำเร็จได้ต้องให้เวลาร่วมคิดร่วมทำทีละเรื่อง และทำต่อเนื่องกันและสลับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แล้วกลับไปปรับปรุงแก้ไข

4.2.2 การทำแผนการจัดการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ที่ใช้คือ การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน ต้องให้ทุกคนร่วมกันกำหนดรูปแบบแผน แนวปฏิบัติในการทำงาน เช่น ระยะเวลาเขียนแผน วิธีประเมินคุณภาพแผน และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยให้แต่ละคนสลับกันเป็นผู้ตรวจคุณภาพแผนฯ ของเพื่อน ทั้งนี้ เพื่อจะได้เรียนรู้แนวการเขียนแผนฯ ของเพื่อนไปด้วย และนำมาปฏิบัติแก้ไขของตนเองได้

4.2.3 การจัดระบบการนิเทศภายใน ยุทธศาสตร์ที่ใช้คือ การร่วมคิด ร่วมทำและใช้ เป้าหมายที่ทุกคนกำหนดเป็นเป้าหมายทำงาน โดยให้ผู้รับการนิเทศแต่ละคนกำหนดเป้าหมายการทำงานตลอดปีของตนเองว่าจะทำอะไรบ้าง (เขียนโครงการสอน) ผู้บริหารหรือฝ่ายวิชาการ รวบรวมข้อมูลของครูแต่ละคนแล้วสรุปเป้าหมายรวม คณะครูร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่จะเรียนรู้ (นิเทศ) ร่วมกัน โดยกำหนดกลุ่มคู่นิเทศหรือใครต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับใคร ให้เลือกกลุ่มเรียนรู้กันเอง

ขั้นที่ 5 การจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

เมื่อผู้บริหาร คณะครูแต่ละโรงเรียนและนักวิจัยภายนอกกำหนดประเด็นปัญหาของการวิจัยแล้ว ได้ร่วมกันวางแผนดำเนินงานและแผนงานวิจัย ดังนี้

5.1 แผนการดำเนินงาน และแผนงานวิจัยของครู เป็นการวางแผนการดำเนินงานของครู โดยให้ครูแต่ละคนไปดำเนินงานหลังจากนั้นผู้บริหารและฝ่ายวิชาการได้นำมารวบรวมข้อมูลเป็นภาพรวมของโรงเรียน

5.2 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของผู้บริหาร ประกอบด้วย 4 แผนย่อย ซึ่งแต่ละแผนจะต้องประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ด้าน บอกสาเหตุที่ทำ (Why) ทำอะไร (What) ทำอย่างไร (How) ทำเมื่อไร (When) และใครทำ (Who)

5.2.1 แผนการวิจัยด้านบริหารวิชาการและการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันกำหนดให้แผนงานช่วยด้านวิชาการของโรงเรียนตามนโยบายและจุดมุ่งหมาย การวิจัยของโรงเรียน

5.2.5 แผนการวิจัยด้านการจัดระบบนิเทศภายใน บุคลากรในโรงเรียนร่วมกัน กำหนดให้การนิเทศภายในเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ครูเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แผนงานนี้จึงช่วยให้ครูปฏิรูป การสอนและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างประสบความสำเร็จ

5.2.3 แผนการวิจัยด้านการนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันกำหนดให้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของนักเรียน แผนงานนี้จึงช่วยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจนโยบาย วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับโรงเรียน

5.2.4 แผนการวิจัยประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันกำหนดแนวทาง/ วิธีการตรวจสอบและประเมิน แผนงานนี้จึงช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียรู้ผลการดำเนินงานว่า ประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร และเพียงใด รวมทั้งจะดำเนินการต่อไปอย่างไร

5.3 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก เป็นการวางแผนที่บุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายร่วมกับนักวิจัยภายนอกกำหนดให้เป็นแผนงานที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถภาพของครู และผู้บริหาร รวมทั้งการนิเทศติดตามผลจากภายนอก

ขั้นที่ 6 การพัฒนาตัวบ่งชี้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

6.1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรตาม หรือตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เกิดกับนักเรียน คือ **คุณลักษณะดี เก่ง มีสุข** แต่ละโรงเรียนโดยครูทุกคนร่วมกันกำหนดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน การกำหนดตัวบ่งชี้ย่อย ๆ ในแต่ละคุณลักษณะของทั้ง 3 โรงเรียนจึงแตกต่างกัน (คู่มือตัวบ่งชี้ในรายงานของโรงเรียน)

6.2 การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรต้น หรือตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ ครูของทั้ง 3 โรงเรียนในโครงการได้เลือกการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งมีการกำหนดขั้นตอนการเรียนการสอนไว้ชัดเจน 8 ขั้นตอน ครูจึงดำเนินการ โดยประยุกต์วิธีการและกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกับบริบทของตน (ดูรายละเอียดของ 8 ขั้นตอนในรายงานของโรงเรียน)

6.3 การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรต้น หรือตัวบ่งชี้วิธีการบริหารจัดการของ ผู้บริหาร ฯ ได้ร่วมกับครู และนักวิจัยภายนอกกำหนดตามงานหลัก 3 ด้าน คือ การจัดปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ การจัดครูเข้าสอน การจัดเวลาสอน เวลาเรียนของนักเรียนและการพัฒนาบุคลากร การจัดระบบการนิเทศ เป็นการกำหนดเป้าหมาย และกิจกรรมการนิเทศภายในของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง และชุมชน ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมบริหารจัดการ หรือร่วม รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

6.4 การพัฒนาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกร่วมกันกำหนดเป็นตัวบ่งชี้ดังนี้ ผลการพัฒนาศักยภาพเปรียบเทียบก่อน-หลังการพัฒนา ผลการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ของนักเรียนและความคิดเห็น รวมทั้งเจตคติและความพึงพอใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ขั้นที่ 7 การจัดทำเครื่องมือในการวิจัย

7.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตร/ คำอธิบายรายวิชา และนำมาจัดทำกำหนดการจัดการเรียนรู้ วางแผนการจัดกิจกรรมตามแนวของกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT และกำหนดวิธีการวัดประเมินผล ก่อนการนำแผนไปใช้ ต้องมีการประเมินคุณภาพของแผน โดยมีกลุ่มผู้ประเมินที่ครูเลือกเอง ใช้แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ และคู่มือที่โรงเรียนได้สร้างขึ้น หลังการสอนตามแผน ครูเก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน ด้านเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข (ตัวแปรตาม) ซึ่งครูทุกคนสร้างขึ้นโดยกำหนดเกณฑ์ระดับคุณภาพของทุกตัวบ่งชี้ที่ได้ร่วมกันจัดทำไว้แล้วในขั้นที่ 6

7.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก คือ โครงการสอนของครู หรือแผนปฏิบัติการประจำปีที่ครูแต่ละคนจัดทำแล้วผู้บริหารนำมาสรุปเป็นภาพรวมของ โรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาครู/ โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีแบบประเมินพฤติกรรมการสอนของครู แบบสอบถามความพึงพอใจของครู ผู้บริหาร ต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนแบบสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้บริหารต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT แบบสอบถามเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้และต่อโรงเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งทั้งหมดเป็นเครื่องมือที่ครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกร่วมกันจัดทำขึ้น โดยให้ครอบคลุมทุกตัวบ่งชี้ (ดูขั้นตอนที่ 6) และมีลักษณะให้เลือกตอบตามระดับ คุณภาพที่กำหนดเป็นเกณฑ์ไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวข้างต้นได้รับการตรวจสอบคุณภาพ โดยการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างทุกฝ่าย แล้วนำข้อปัญหามาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำเครื่องมือ นั้นไปใช้จริง

ขั้นที่ 8 การเผยแพร่ผลงานและขยายผล

8.1 การเผยแพร่ผลงานวิจัย ใช้เอกสาร การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของทั้ง 3 โรงเรียน และการเผยแพร่ทาง WebSite ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

8.2 การขยายผลในระดับของการใช้รูปแบบบางส่วนที่ประสบความสำเร็จ โดย โรงเรียนทั้ง 3 แห่งต่างก็ขยายผลไปสู่โรงเรียนเครือข่ายของตน ได้แก่ เรื่องการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดการระบบการนิเทศภายในและเสริมพลัง และการจัดการเรียนรู้แบบ 4 ส. และแบบ 4 MAT ส่วนคณะนักวิจัยภายนอกสามารถขยายผลการวิจัยเข้าสู่ระบบปกติเชิงนโยบายของเขตพื้นที่ โดยให้ศึกษานิเทศก์ใช้แนวทางการนิเทศแบบเสริมพลังในการพัฒนาโรงเรียน ให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ส่วนที่ 2 วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ด้านผลการเรียนรู้ และผลผลิตของนักเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนด้านเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข รวมทั้งเจตคติของนักเรียน ผู้เก็บข้อมูลคือ ครูผู้สอนแต่

ละคน โดยเก็บขณะปฏิบัติการด้วยการสังเกต ตรวจชิ้นงาน และการทดสอบเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน และเมื่อสิ้นภาค/ ปีการศึกษา

1.2 ด้านผลการปฏิบัติงานของครู ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT และความพึงพอใจของครู และผู้บริหารต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน นักวิจัยภายนอกเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อสิ้นปีการศึกษา

1.3 ด้านความพึงพอใจ ของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะนักเรียน ผู้บริหาร เป็นผู้เก็บ ข้อมูลเมื่อสิ้นปีการศึกษา

1.4 ด้านอื่น ๆ ที่เป็นข้อมูลที่ต้องเก็บระหว่างปฏิบัติการ คือ พฤติกรรมการสอนของครู ผู้เก็บคือ เพื่อนครู ผู้บริหาร และผู้นิเทศ โดยเก็บระหว่างครูปฏิบัติการสอน และข้อมูลที่เป็นผลการพัฒนาบุคลากร เรื่องต่าง ๆ นักวิจัยภายนอกเป็นผู้เก็บก่อน-หลังการอบรม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ดังกล่าวข้างต้น คณะนักวิจัยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยพื้นฐานเป็นรายประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนค่าเฉลี่ย

7. ผลการวิจัยระดับโครงการ

7.1 ผลการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

1) การจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ จัดครูเข้าสอนตามวิชาเอก หรือตามความถนัดโดยไม่ได้สอนทุกวิชา พบว่า ถ้าเป็นโรงเรียนที่มีครูมากพอ ครูจะสอนคนละ 1 กลุ่มสาระ ถ้าครูน้อยก็สอนคนละ 2-3 กลุ่มสาระ นักเรียนเรียน 1 วัน ไม่เกิน 4-5 กลุ่มสาระ เฉลี่ยกลุ่มสาระละ 1.00 – 1.30 ชั่วโมง ในการจัดรูปแบบนี้พบว่า ครูมากกว่าร้อยละ 90 พอใจ เพราะครูมีเวลาว่างมากขึ้น พอที่จะเตรียมการสอนหรือทำงานธุรการของโรงเรียน โดยไม่ต้องเบียดบังเวลาเรียนของนักเรียน ครูมีความสุขมากขึ้น เพราะได้สอนวิชาที่ตนถนัด และนอกจากนั้นนักเรียนมีเวลาทำกิจกรรมมากขึ้น จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามกระบวนการที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

2) การพัฒนาบุคลากร มีการจัดอบรมพัฒนาครูและผู้บริหาร 5 เรื่อง คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT การจัดระบบการนิเทศภายใน การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร และการวิจัยในชั้นเรียน ผลการพัฒนาบุคลากรพบว่า บุคลากรเข้ารับการพัฒนาร้อยละ 83.42 หลังอบรม บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น และมีการนำความรู้ไปใช้ (ดูข้อ 5)

3) การจัดกระบวนการนิเทศภายใน ประสบความสำเร็จมีผลงานของครูออกมาชัดเจน ซึ่งกระบวนการที่ใช้คือ ให้ครูกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานของตนเองตลอดปี (เป้าหมายการนิเทศ) กำหนดกิจกรรมนิเทศร่วมกัน และเป็นผู้เลือก/ กำหนดผู้นิเทศเอง

4) การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้โดยเชิญเป็นวิทยากร เชิญมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เชิญมาประชุมหรือร่วมกิจกรรมสำคัญ ๆ ของโรงเรียนเป็นบางครั้ง ซึ่งบทบาทของชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ส่วนใหญ่เพียงรับทราบการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

5) การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT พบว่า ครูมีความพึงพอใจในวิธีการสอนที่มีขั้นตอนชัดเจน ช่วยให้ครูได้เตรียมการสอนง่ายขึ้น ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย และกล้าคิด กล้าแสดงออก ผลการปฏิบัติงานของครู พบว่า ครูร้อยละ 95 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้และมีจำนวนแผนทั้งสิ้น 575 แผน และเมื่อประเมินแผนฯ พบว่า แผนมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ร้อยละ 47 ระดับพอใช้ ร้อยละ 53 กลุ่มสาระที่จัดทำแผนมากที่สุด คือ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์

6) คุณภาพผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข พบดังนี้

6.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่มสาระ เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของมาตรฐานที่ 5 ด้านผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรของ สมศ. ในระดับชั้น ป.1, ป.2, ป.5, ป.6 คุณภาพผู้เรียนทุกกลุ่มสาระมีคุณภาพดีทุกโรงเรียน (นักเรียนร้อยละ 75 มีระดับคะแนนอยู่ในระดับ 3-4) ชั้น ป.3, ป.4 มีคุณภาพผู้เรียนทุกกลุ่มสาระอยู่ในระดับดี คือ โรงเรียนวัดพระธาตุ วัดลานคา ส่วนบ้านหนองจิก อยู่ในระดับพอใช้ (นักเรียนร้อยละ 50-75 ได้คะแนนในระดับ 3-4)

ถ้าพิจารณารายกลุ่มสาระพบว่า กลุ่มสาระที่ผู้เรียนมีคุณภาพดีทุก โรงเรียนคือ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มสาระการงานอาชีพฯ

6.2) คุณลักษณะดี เก่ง มีสุข พบว่า นักเรียนร้อยละ 90 มีคุณลักษณะมีความสุข (ระดับดี) นักเรียนร้อยละ 70 มีคุณลักษณะเป็นคนดี (ระดับดี) และร้อยละ 54 เป็นคนเก่ง (ระดับดี)

7) ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อการประเมินโครงการ พบดังนี้

7.1) การประเมินพฤติกรรมการสอนของครู พบว่า ครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95) มีพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติจริง และแสดงความรักเมตตา และเอื้ออาทรต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในบทเรียนให้นักเรียนทราบ และการใช้สื่อประกอบการสอนที่หลากหลาย

7.2) ความพึงพอใจของครู และผู้บริหารต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน พบว่า ครูและผู้บริหารส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78) มีความพึงพอใจต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน และพึงพอใจในพฤติกรรมนักเรียนที่นักเรียนมีความสุข และพอใจที่ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน และสิ่งภาคภูมิใจของครูทั้งโรงเรียน คือ เมื่อมีการประเมินภายนอกจาก สมศ. ผลการปฏิบัติงานของครูจากโครงการนี้ ทำให้ผลการประเมินมากกว่าร้อยละ 90 ของมาตรฐานอยู่ในระดับดี นอกจากนั้นยังมีสิ่งที่ภาคภูมิใจของครู ผู้บริหาร และของผู้อยู่นอกโรงเรียน คือ การได้ผลิตภัณท์หนึ่งโรงเรียน (One School One Product : OSOP) ที่เกิดจากการทำงานวิจัย ครูผู้สอนได้รูปแบบวิธีสอนแบบ 4 ส. วิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ และฝึกทักษะการคิด และผู้บริหารได้ระบบการนิเทศภายในรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

7.3) เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนรู้และต่อโรงเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92) มีเจตคติต่อการเรียนรู้ และต่อโรงเรียนในเชิงบวก

7.4) ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74) มีความพึงพอใจในคุณลักษณะของนักเรียนในภาพรวมมาก สิ่งที่พึงพอใจมากที่สุด (ร้อยละ 96) คือ การที่นักเรียนละเว้นสิ่งเสพติด รองลงมาคือ พื่อใจที่นักเรียนมีความ ร่าเริง แจ่มใส มีความซื่อสัตย์ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ยังมีสิ่งที่คุณปกครองพึงพอใจน้อยที่สุด คือ การรู้จักการแก้ปัญหาของนักเรียน การทำงานมีขั้นตอน ความรับผิดชอบ ความขยัน และความมีเหตุผล ซึ่งทางโรงเรียนจะเร่งรัดพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

7.5) ความพึงพอใจของหัวหน้าโครงการ และคณะนักวิจัยภายนอก ซึ่งทั้งหมดเป็นศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 พบว่า ได้เรียนรู้จากการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนโดยเมื่อเริ่มแรกดำเนินงาน คณะนักวิจัยภายนอกรู้สึกหนักใจว่าจะทำงานสำเร็จหรือไม่ เพราะพบปัญหามากมายในแต่ละโรงเรียน ทั้งผู้บริหารและครู ซึ่งเดิมเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ แต่คณะครูและผู้บริหารจะรออย่างเดียวว่าจะสั่งให้ทำอะไร ทำให้เห็นว่างานนี้น่าจะล้มเหลว ก็หาวิธีแก้ปัญหาตลอดเวลา คณะครูเมื่อแรกเริ่มอยากเข้าร่วมเพราะคิดว่าแค่ทำตามสั่ง โดยตนไม่ต้องคิด แต่พอต้องคิดต้องทำเองก็เริ่มจะไม่ทำ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ผู้วิจัยใช้วิธีการหลายรูปแบบ หลายบทบาทหน้าที่เข้าไปมีส่วนร่วม จนผ่านมา 1 ปี ความรู้สึกเหนื่อยและล้ากลับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง เพราะผลการดำเนินงานตามโครงการทำให้คณะครู-ผู้บริหาร สามารถดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเองสำเร็จ (ถึงแม้ไม่สำเร็จทุกเรื่อง) โดยเฉพาะการร่วมมือความสามัคคีของครู การอยากพัฒนาตนเอง ความเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และการแสวงหาความรู้มีมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้บริหาร ผู้บริหารที่เปลี่ยนแปลงโยกย้ายมาจะไม่สนใจพัฒนาหรือปฏิรูปไม่ได้ ต้องฟังพลังของครูที่เห็นความสำคัญในงานแล้วทำให้ผู้บริหารต้องกระตือรือร้นที่จะร่วมพัฒนาร่วมกับครู

นอกจากนี้คณะนักวิจัยภายนอกยังได้ร่วมภาคภูมิใจกับโรงเรียนทั้ง 3 แห่งที่ได้พัฒนาหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ของตนเองในส่วนของครูและของผู้บริหาร คณะนักวิจัยภายนอกที่เป็นศึกษานิเทศก์ ก็ได้รูปแบบการนิเทศที่ร่วมกันพัฒนาโรงเรียนเรียกว่าการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

7.2 ผลการเรียนรู้จากการปฏิรูปทั้งโรงเรียน ประมวลได้เป็นหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One School One Product : OSOP) หรือนวัตกรรมที่ค้นพบหลังจากดำเนินงานวิจัย ซึ่งโครงการได้สังเคราะห์ไว้ 3 ประเด็น

OSOP ของครูผู้สอน คือ วิสัยทัศน์แบบ 4 ส.

OSOP ของผู้บริหาร คือ การนิเทศภายในแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

OSOP ของศึกษานิเทศก์ หรือนักวิจัยภายนอก คือ การนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

ในการรายงานระดับโครงการจะนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ค้นพบ คือ การนิเทศ ติดตาม ของนักวิจัยภายนอก โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ซึ่งทำให้คณะ นักวิจัยภายนอก ซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่ได้ร่วมดำเนินงานปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน กับ 3 โรงเรียนจนประสบความสำเร็จ

ส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ค้นพบในด้านการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนพบคือ วิธีสอนแบบ 4 ส. และในด้านการนิเทศภายในที่ทำให้การดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จ คือ วิธีการนิเทศ ภายในแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ได้มีการนำเสนอไว้แล้วทั้ง 2 รูปแบบในรายงาน ผลการวิจัยหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One School One Product : OSOP) ของโรงเรียนวัดพระธาตุ อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

OSOP : ของนักวิจัยภายนอก คือ การนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

1) ความเป็นมาของ OSOP ของนักวิจัยภายนอก

จากการดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนากฎปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.) นี้ได้พบ สิ่งที่ทำให้การทำงานของผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะศึกษานิเทศก์ ประสบความสำเร็จ คือ การนิเทศเพื่อพัฒนา โรงเรียนโดยเวลาที่ลงไปนิเทศต้องใช้เวลาลงไปอยู่กับโรงเรียนเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน (หรือฝัง ตัวในโรงเรียนนั่นเอง) และวิธีการที่จะนำไปช่วยพัฒนาโรงเรียนต้องใช้การนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ซึ่งผู้วิจัยภายนอกกำหนดขั้นตอนไว้ 7 ขั้นตอน

2) แนวคิดและหลักการ

หลักการเสริมพลังอำนาจในตน (Empowerment Supervision) คือ การให้โอกาสบุคคล สร้างความสามารถ หรือให้อำนาจกับตนเอง ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในตน อันจะทำให้บุคคลที่เกิดอำนาจ ในตัวเองนั้นรู้สึกเป็นอิสระ มีคุณค่าและสามารถกำหนดหรือควบคุมชีวิตของตนเองได้อย่างมีความ รับผิดชอบ ดังนั้นเมื่อนำหลักการนี้ไปใช้ร่วมกับหลักการนิเทศแบบกัลยาณมิตรจึงได้แนวคิดหรือหลักการ นิเทศแบบเสริมพลัง นั่นคือการให้ผู้รับการนิเทศ (ครูในโรงเรียนรวมทั้งผู้บริหาร) ร่วมคิด ร่วมพัฒนา โดย เป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของโรงเรียน กำหนดกิจกรรมการพัฒนาตนเอง และร่วมกันพัฒนาตนเอง

3) วัตถุประสงค์ของการนิเทศโรงเรียนแบบเสริมพลัง คือ

1. เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง
2. เพื่อให้โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านวิชาการต่าง ๆ
3. เพื่อให้โรงเรียนได้พัฒนาและปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

4) ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการนิเทศโรงเรียนแบบเสริมพลัง คือ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การร่วมคิดร่วมทำและร่วมพัฒนา การให้อิสระ ให้ความสำคัญของทุกคนในโรงเรียน และการสร้างความมั่นใจให้ทุกคนในโรงเรียน

5) รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

การนิเทศแบบเสริมพลัง มีขั้นตอนการนิเทศ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนัก เป็นการสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้ครูผู้บริหารทราบถึงบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ในการจัดการศึกษา และการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียนและการประกันคุณภาพ

บทบาทของศึกษานิเทศก์ในขั้นนี้ศึกษานิเทศก์อาจใช้วิธีการประชุมชี้แจง หรือ สัมมนาร่วมกับครูในโรงเรียนให้มีความตระหนักหรือความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวร่วมกัน

ขั้นที่ 2 สัมผัสสถานการณ์ เป็นการให้ครู-ผู้บริหารศึกษาข้อมูลสภาพความเป็นจริงของโรงเรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม และร่วมกันวิเคราะห์ว่าโรงเรียนตนเองมีจุดเด่น จุดด้อยที่ต้องแก้ไขอะไรบ้าง และร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา

บทบาทของศึกษานิเทศก์ เป็นผู้กระตุ้น ร่วมคิดวิเคราะห์กับบุคลากรใน โรงเรียน

ขั้นที่ 3 กำหนดสิ่งมีคุณค่า เป็นขั้นที่ให้ครู ผู้บริหารร่วมกันกำหนดสิ่งที่พึงประสงค์ของครู นักเรียนและโรงเรียน ตลอดจนสิ่งที่จะต้องนำไปในอนาคต โดยการกำหนดนี้จะต้องนำมาจากความคิดของครูทุกคนว่าแต่ละคนจะมีเป้าหมายการปฏิบัติงานอย่างไร แล้วนำเป้าหมายมารวมเป็นเป้าหมายการปฏิบัติงานของโรงเรียนในภาพรวม สิ่งที่กำหนดนี้จะไปร่วมเป็นเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

บทบาทของศึกษานิเทศก์ ในขั้นนี้เป็นที่ปรึกษาให้ข้อคิด และข้อเสนอแนะ และใช้เครื่องมือ คือ “รูปแบบโครงการสอน”

ขั้นที่ 4 พัฒนากิจกรรม เป็นขั้นที่โรงเรียนต้องกำหนดกิจกรรมที่จะพัฒนาโรงเรียนและบุคลากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามขั้นที่ 3 เช่น จัดศึกษาดูงาน พัฒนากิจกรรมตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน โรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

บทบาทของศึกษานิเทศก์ เป็นที่ปรึกษาหรือผู้ประสานงาน

ขั้นที่ 5 นำสู่ผู้คิด-พิชิตปัญหา เป็นการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันคิดพัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

บทบาทของศึกษานิเทศก์ ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือเป็นระยะ ๆ ตลอดจนเป็นวิทยากรหรือผู้ประสานงาน

ขั้นที่ 6 เพิ่มพูนพลังปัญญา เป็นขั้นที่โรงเรียนควรสรุปผลการดำเนินงานโดยครูในโรงเรียนและนำผลงานไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ทั้งในและนอกโรงเรียน

บทบาทของศึกษานิเทศก์ เป็นผู้ประสานงานหรือจัดเวทีให้โรงเรียนได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น หรือจัดเวทีให้ครู นักเรียน ตลอดจนผู้บริหาร ได้แสดงความสามารถ เช่น ให้มีการ จัดแข่งขัน จัดแสดงผลงาน

ขั้นที่ 7 ประชาสัมพันธ์ผลงาน เป็นขั้นที่นำผลงานมาเผยแพร่ให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ เป็นขั้นที่ทำให้กำลังใจ ชื่นชม การทำงานของครูและนักเรียน ผลงานที่นำมาเผยแพร่มีทั้ง ผลงานครู นักเรียน และโรงเรียน

บทบาทของศึกษานิเทศก์ เป็นผู้ประสานงาน หรือผู้จัดงานให้มีการเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนให้มีการประกาศเกียรติคุณ เช่น มอบรางวัลให้ครู นักเรียน ผู้บริหาร ในวันสำคัญ ๆ ตลอดจนนำ ข่าวสารที่โรงเรียนดำเนินงานประสบความสำเร็จลงวารสาร และ Website

8. บทเรียนที่ได้รับและข้อค้นพบอื่นๆ

8.1 ในการพัฒนาบุคลากร ควรพัฒนาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง จะได้ผลมากกว่าพัฒนาไปครั้ง เดียว เมื่ออบรมให้ความรู้แล้วควรให้ไปปฏิบัติและกลับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

8.2 ในการบริหารงาน หรือการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอน และต้องสร้างความรู้สึกรักให้ทุกคนเห็นคุณค่าของตนเอง มีความภาคภูมิใจในงาน ให้ทุกคนมี อิสระในการคิดกำหนดเป้าหมายปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติเอง และร่วมกันกำหนดเป้าหมายของ โรงเรียน สิ่งเหล่านี้จะเป็นพลังผลักดันให้การปฏิรูปสำเร็จอย่างยั่งยืน

8.3 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยนำผลงานครู นักเรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้ครูได้เรียนรู้มีกำลังใจ มั่นใจในการปฏิบัติงาน และถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง

8.4 การนิเทศภายในโรงเรียน หรือการนิเทศของนักวิจัยภายนอก

จะประสบความสำเร็จได้ ควรเริ่มจากผู้รับการนิเทศเป็นผู้กำหนด/วิเคราะห์ข้อมูล และเป็นผู้ กำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานเอง ตลอดจนเป็นผู้กำหนดกิจกรรมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือกิจกรรมที่จะ พัฒนาด้วยตนเอง

8.5 บุคคลที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ

ผู้บริหาร ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานมากกว่าร้อยละ 50 แต่ทั้งนี้ก็จะประสบความสำเร็จได้ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำทางวิชาการ ต้องใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของครู และ ต้องมียุทธศาสตร์การบริหาร คือ ให้ครูมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ ใช้หลักการทำงานเป็นทีม นิเทศแบบกัลยาณมิตร ตามงานอย่างสม่ำเสมอ ให้กำลังใจ ยกย่อง ชมเชย และประกาศความดีของครู

ครูแกนนำ กรณีที่ผู้บริหารไม่สามารถทำงานได้ แต่ถ้าโรงเรียนมีครูกลุ่มหนึ่งเป็นแกนนำ ก็ สามารถเป็นผู้นำ ประสานงานให้ผู้อื่นปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จเช่นกัน แต่ทั้งนี้ครูกลุ่มนี้ต้องไม่ขัด

กับผู้บริหาร โดยครูกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นอาจารย์ 3 หรือจบปริญญาโท แต่เป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับของเพื่อนครูในเรื่องกล่าคิด กล้าทำ เป็นผู้ที่เสียสละ และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

ครูผู้สอน ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญที่ทำให้การปฏิรูปประสบความสำเร็จ แต่ทั้งนี้ต้องให้ครูมีความตระหนัก ตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติ มีความสามัคคี และมีการรวมพลัง งานที่ทำย่อมประสบความสำเร็จ

ศึกษานิเทศก์ เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริม และเร่งรัดให้การปฏิรูปประสบความสำเร็จ บางเรื่องที่ผู้บริหารไม่สามารถดำเนินงานได้ ถ้าศึกษานิเทศก์ไปช่วยจะทำให้การทำงานของผู้บริหารง่ายขึ้น แต่ควรมีการปรึกษาหารือและตกลงร่วมกันเสียก่อน

8.6 จุดอ่อน จุดบกพร่องของงานวิจัยระดับ โรงเรียน

จุดอ่อนและข้อบกพร่องของการทำงานวิจัยระดับโรงเรียน ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เป็นเบื้องต้นก่อนเริ่มดำเนินงานวิจัยและพัฒนา คือ ความรู้ความเข้าใจของนักวิจัยใน โรงเรียน เพราะครูไม่ชอบคิด ไม่ชอบอ่าน ดังนั้นถ้ากำหนดแนวให้ครูปฏิบัติเอง งานไม่สำเร็จ ต้องมีนักวิจัยภายนอกคอยช่วยเหลือตลอดเวลา ครู ผู้บริหารไม่ชอบบันทึก ไม่ชอบเขียนและไม่ชอบวางแผนปฏิบัติงาน ทำให้การทำงานบางอย่างขาดข้อมูลหลักฐานที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องฝึกทักษะพื้นฐานเหล่านี้เสียก่อน

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข

ของ

โรงเรียนบ้านหนองจิก (047)

อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 17/C

ของเขา ซึ่งจะมีความแตกต่างกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ดังนั้นผู้จัดการศึกษาหรือครูผู้สอนรวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง จึงต้องให้ความสำคัญ และเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ในขณะเดียวกันการจัดการศึกษาก็ต้องมุ่งเน้น ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนด้วย โดยมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2) การปฏิรูปทั้งโรงเรียน หมายถึง การปฏิรูปการเรียนรู้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมกับการจัดการศึกษา ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากตัวผู้เรียนที่เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดแล้ว ยังมีครูผู้สอน ซึ่งต้องปฏิรูปเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ผู้เรียนและผู้สอนยินดีที่จะ เปลี่ยนแปลง แต่ฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น ผู้บริหาร เพื่อนครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ไม่สนับสนุนส่งเสริม หรือเป็นอุปสรรคไม่ให้มีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงเพียง ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดย่อมเป็นไปได้ยาก และขาดพลังที่จะทำให้เกิดผลดีในระบบใหญ่ หรือในวงกว้าง ดังนั้น แนวคิดการปฏิรูปหรือการพัฒนาทั้งโรงเรียนจึงมีความสำคัญ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างมีส่วนร่วมอย่าง เต็มที่ในการมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลง / การพัฒนาพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมในทุกองค์ประกอบ ของโรงเรียน

3) การมีจุดเน้นในการปฏิรูป เป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้เกิดการรวมพลังที่ชัดเจนในการ ปฏิรูปที่มีหลายเรื่องและหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่เป็นจุดเน้นนั้นอย่าง เห็นผลประจักษ์ในเวลาที่กำหนด และผู้ปฏิบัติทุกฝ่ายก็จะเกิดแรงจูงใจให้ดำเนินการในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป ได้โดยง่าย

4) การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยศึกษาหา คำตอบเพื่อแก้ปัญหาในการทำงานของตน และในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาความรู้ใหม่ให้กับตนเองด้วย กระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สามารถเชื่อมการปฏิบัติงานหลายด้าน ถ้าผู้วิจัยเป็นครู งานของครู 3 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การศึกษาวิจัยและการเรียนรู้เพื่อปรับปรุง ปัญหางาน ก็จะประสานสัมพันธ์กลายเป็นงานเดียวกัน โดยไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีภาระมากเหมือนการ มองงานเหล่านี้แยกส่วนกัน

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

1) ตัวแปรตาม : คุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยโรงเรียนบ้านหนองจิก ได้กำหนดตัวบ่งชี้เฉพาะ คุณลักษณะแต่ละด้านดังนี้

ดี	มี 9 ตัวบ่งชี้
เก่ง	มี 9 ตัวบ่งชี้
มีสุข	มี 5 ตัวบ่งชี้

รายละเอียดของ 23 ตัวบ่งชี้ปรากฏอยู่ในผังตัวบ่งชี้ หน้า 15

2) ตัวแปรต้น : การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT โดยโรงเรียนได้กำหนดให้กระบวนการเรียนรู้แบบวัฏจักร 4 MAT เป็นนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งในการดำเนินงานจะ

ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ที่ครูสามารถใช้เทคนิควิธีการสอน และจัดกิจกรรมได้หลากหลาย แต่ต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการดำเนินงานของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างประสบการณ์
2. วิเคราะห์ประสบการณ์
3. นำประสบการณ์สู่ความคิดรวบยอด
4. พัฒนาความรู้ด้วยข้อมูล
5. ทำตามแนวคิดที่กำหนด
6. สร้างชิ้นงานตามความถนัด/สนใจ
7. วิเคราะห์ผลดี/นำไปประยุกต์ใช้
8. แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นหรือการเผยแพร่

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านหนองจิก เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมาก ตั้งอยู่ตำบลวังยาง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ก่อตั้งมาแล้ว 64 ปี ปัจจุบันมีนักเรียน 80 คน เป็นนักเรียนชาย 49 คน นักเรียนอยู่ในระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูประจำการ 5 คน อายุเฉลี่ย 48 ปี ครู 2 คน มีผลงานการปฏิรูปการเรียนรู้ดีเด่น เป็นบุคลากรต้นแบบ และนักเรียนจำนวน 3 คน มีความสามารถแข่งขันชนะในด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ส่วนโรงเรียนก็ได้รับรางวัลด้านมรรยาทของนักเรียน และความสะอาดสวยงามทางกายภาพ สำหรับผู้บริหารเป็นรุ่นใหม่ มีประสบการณ์ด้านการบริหารประมาณ 3 ปี และยังคงอยู่ในตำแหน่งรักษาการ

สภาพชุมชนของโรงเรียน เป็นสังคมชนบท มีประชากรประมาณ 1,000 คน มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ประชากรวัยทำงานส่วนใหญ่จะทิ้งอาชีพการทำนา ทำสวน ของพ่อแม่ เข้าไปอยู่ในตัวเมือง ผู้ใหญ่จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเอาใจใส่อบรมดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด เพราะต้องทำงานหารายได้ซึ่งค่อนข้างต่ำ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นในลักษณะการให้ความร่วมมือ ซึ่งอยู่ในระดับดี แต่การมีส่วนร่วมบริหารจัดการ โรงเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย สภาพเหล่านี้ส่งผลให้นักเรียนบางส่วนขาดนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมองกว้างคิดไกลได้น้อยมาก

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนานักเรียนด้านคุณลักษณะ คี เก่ง มีสุข
- 4.2 เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนา/ปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน

- 4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน โดยโรงเรียนได้กำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดี มีคุณธรรม จริยธรรม เก่ง มีกระบวนการคิดและแก้ปัญหา ทำงานเป็นระบบ มีสุข รักษาสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และละเว้นสิ่งเสพติด คุณลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้แต่ละด้านจะประกอบด้วยตัวบ่งชี้หลัก ๆ ที่ปรากฏรายละเอียดอยู่ในผังตัวบ่งชี้ หน้า 15 จากตัวบ่งชี้หลักเหล่านี้ครูทั่วไปสามารถกำหนดตัวบ่งชี้อย่อย ๆ ซึ่งจำเป็นต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับตัวบ่งชี้พฤติกรรมของมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ครูจะใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอน รวมทั้งการใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

5.1.2 ครูใช้เทคนิคการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง อาทิ การใช้กระบวนการกลุ่มที่นักเรียนได้ฝึกการเป็นทั้งผู้นำ และผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ บางครั้งครูใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างระบบการทำงานให้กับกลุ่ม การบูรณาการสาระการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน และจากต่างกลุ่มสาระกัน รวมทั้งการใช้เทคนิควิธีการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อาทิ การสอนทักษะการคิด วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการเขียนผังความคิด (Mind map)

5.1.3 ในการวัดและประเมินผลผู้เรียน ครูใช้วิธีการสอบถาม การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การให้นักเรียนทำแบบทดสอบและแบบฝึกหัดต่าง ๆ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แข่งขันกันก็เป็นวิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนในภาพรวมได้ เครื่องมือที่ใช้จึงประกอบด้วยแบบประเมินพฤติกรรม การเรียนและชิ้นงานของนักเรียนตามกลุ่มสาระใบงานที่กำหนดภาระกิจและเกณฑ์การประเมินผลงาน รวมทั้งแบบทดสอบต่าง ๆ

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนตามตัวแปรต้น คือ กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT โรงเรียนบ้านหนองจิกได้สร้างความเข้าใจให้กับคณะครูว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ การวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ครูรับผิดชอบ

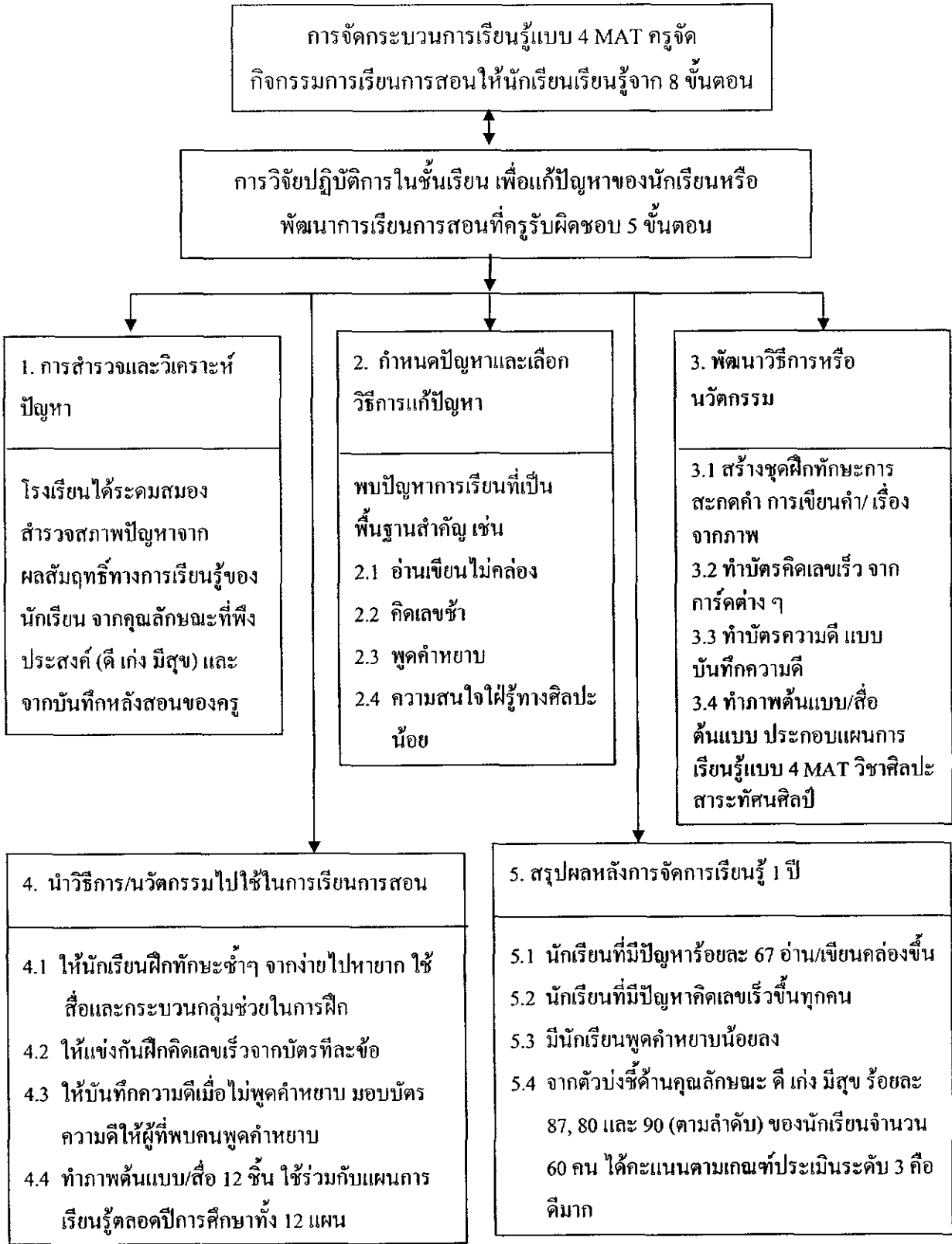
กระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียน มีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

1. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา
2. กำหนดปัญหาและเลือกวิธีการแก้ปัญหา
3. พัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรม

- 4. นำวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 5. สรุปผล

จากประสบการณ์การวิจัยและพัฒนาของ โรงเรียนบ้านหนองจิก กรอบการวิจัย
ปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้น สามารถเขียนเป็นแผนผังประกอบตัวอย่างได้ดังนี้

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเกี่ยวกับตัวแปรต้น

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ ฝ่ายวิชาการ/ คณะนักวิจัยหลัก

5.2.1 บริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านหนองจิก ร่วมบริหารจัดการงานบริหารทั่วไป/ งานบริหารวิชาการ/ งานบริหารงบประมาณ/ งานบริหารบุคลากร โดยบริหารให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

5.2.2 จัดปัจจัยเกื้อหนุนในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดชั้นเรียน จัดโครงสร้างครูเข้าสอนและปรับเวลาเรียน

5.2.3 จัดระบบนิเทศภายในโรงเรียน โดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้นิเทศแบบเป็นที่เล็งส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครู และการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูภายในโรงเรียนในการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

5.2.4 นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน คิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาโรงเรียนในทุกด้าน และร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

5.2.5 เชื่อมโยงการปฏิรูปการเรียนรู้ การประเมินผลกับการประกันคุณภาพภายใน มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาทั้งโรงเรียน

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

5.3.1 สร้างความเป็นเครือข่ายระหว่างโรงเรียนบ้านหนองจิกกับอีก 2 โรงเรียนที่ร่วมในโครงการวิจัยย่อย วพร. เดียวกัน การช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทั้ง 3 โรงเรียน มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่นักวิจัยภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือเฉพาะในส่วนที่โรงเรียนบ้านหนองจิกต้องการ

5.3.2 ประสานแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของครู ของผู้บริหาร และของนักวิจัยภายนอก แผนทั้งหมดจะสะท้อนประเด็นสำคัญ คือ สาเหตุที่ทำ (Why) ทำอะไร (What) ทำอย่างไร (How) ทำเมื่อไร (When) และใครทำ (Who) บุคลากรทั้ง 3 ฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกัน และติดตามความก้าวหน้าของกันและกันได้ นักวิจัยภายนอกและโรงเรียนบ้านหนองจิก สามารถกำหนดกิจกรรมหรือเรื่องที่โรงเรียนต้องการให้ช่วยเหลือโดยเฉพาะได้ เมื่อพบว่าการดำเนินงานมีปัญหา หรืออุปสรรคที่ทำให้ล่าช้าทั้งครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกสามารถปรับเปลี่ยนแผนของแต่ละฝ่ายได้อย่างทันการ

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

การดำเนินงานประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

- ตอบรับการประสานจากศึกษานิเทศก์ เขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขตหนึ่ง เข้าร่วมเป็นโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและพัฒนา โดยเป็นโรงเรียนหนึ่งในสาม ประเภท ขนาดเล็กมาก
- เตรียมปรับโครงสร้างการบริหารบุคคลและบริหารวิชาการ
- วางแผนร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องด้านการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาบุคลากร การนิเทศภายใน การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เช่น การจัดการเรียนการสอน การเก็บข้อมูล การสรุปภาระงาน

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักและกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

- ประชุมสัมมนาบุคลากรร่วมกับชุมชน และองค์กรส่วนท้องถิ่น สร้างความตระหนัก ร่วมกันเกี่ยวกับความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามแนวพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- สรุปประเด็นปัญหา และความต้องการของโรงเรียน เลือกได้จุดเน้นคือ การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ให้ผู้เรียน เก่ง ดี และมีความสุข

ขั้นที่ 3 การพัฒนาบุคลากร

- คณะครูเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และการวิจัย เกี่ยวกับวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน
- ฝ่ายบริหาร และคณะครูร่วมกันศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการ นิเทศภายในโรงเรียน การนำชุมชนมาร่วมพัฒนาโรงเรียน และการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อ พัฒนาการเรียนรู้ และเพื่อแก้ปัญหา รวมทั้งการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินผล

ขั้นที่ 4 การวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

- ผู้บริหารและครูทุกคนดำเนินงานวิจัยและพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้งโรงเรียน โดยมีการ ประเมินโครงสร้างการบริหารร่วมกัน การปรับโครงสร้างการจัดตารางการเรียนรวม ปรับ ปรุงเวลา และการจัดครูเข้าสอน การนำชุมชนมามีส่วนร่วมวางแผนการนิเทศภายใน การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสัปดาห์ละครั้ง และภายนอกระหว่าง 3 โรงเรียนร่วมโครงการ 2 เดือน/ครั้ง

ขั้นที่ 5 การจัดทำแผนปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของบุคลากรทุกฝ่าย

- แผนงานวิจัยของครู หรือแผนปฏิบัติการที่เป็นโครงการสอนของครู โดยครูแต่ละคนกำหนดเป้าหมายของตนเอง แล้วร่วมกับครูอื่น ๆ ทุกคนกำหนดรูปแบบแผนและตัวบ่งชี้ย่อยของคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข และกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณของจำนวนแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนสื่อ จำนวนงานวิจัยในชั้นเรียน จำนวนวิทยากร และแหล่งเรียนรู้ จำนวนเรื่องที่ต้องการสอนซ่อมเสริม และจำนวนกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ รวมทั้งกำหนดการประเมินแผนฯ
- แผนงานวิจัยของผู้บริหาร/ ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย
 - ก. แผนด้านบริหารวิชาการ และการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน การทำวิจัยในชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอนตามกลุ่มสาระใหม่ การจัดตารางเรียน
 - ข. แผนการนิเทศภายใน ซึ่งครอบคลุมการนิเทศตามเป้าหมายของแผนปฏิบัติการ/โครงการสอนของครูแต่ละคน การรวบรวมข้อมูลของโรงเรียน การนิเทศในหลากหลายแนวทาง การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนร่วมโครงการ
 - ค. แผนการนำชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งครอบคลุมการทำเอกสารข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน การเชิญภูมิปัญญาเป็นวิทยากร การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน/สถานประกอบการ การเยี่ยมบ้าน การเชิญผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน ตลอดจนการให้บริการแก่ชุมชน
 - ง. แผนการประเมินความสำเร็จของการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูตามแผน/โครงการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ความพึงพอใจของครู นักเรียน ผู้ปกครอง ต่อคุณลักษณะดังกล่าวของนักเรียน
- แผนงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาบุคลากร การนิเทศโดยนักวิจัยภายนอกจะดำเนินงานร่วมกับผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

ขั้นที่ 6 การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน

- ตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ตาม 8 ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (รายละเอียดปรากฏในผังตัวบ่งชี้ หน้า 15)
- ตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ตามคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุข (รายละเอียดปรากฏในผังตัวบ่งชี้ หน้า 15)

- ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานกาปฏิรูปด้านการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดจากผล การปฏิบัติงานของครูและนักเรียนเทียบกับเป้าหมาย และความคิดเห็นความรู้เปรียบเทียบ ก่อน-หลังการสอน

ขั้นที่ 7 การจัดทำเครื่องมือวิจัย

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT แบบประเมิน พฤติกรรมนักเรียนด้านดี เก่ง มีสุข และแบบทดสอบ
- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของผู้บริหาร ได้แก่ แผนปฏิบัติการหรือโครงการสอนของครูแต่ละคน ซึ่งผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ จะใช้เพื่อสำรวจเป้าหมายทั้งภาพเดี่ยวและภาพรวม และผลการดำเนินงานตามแผนของครู ใช้แบบประเมินพฤติกรรม การสอนของครู
- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักวิจัยภายนอก บางส่วนเป็นเครื่องมือในการวิจัยของครู และผู้บริหารที่นักวิจัยภายนอกร่วมจัดทำ และมีเครื่องมือที่นักวิจัยภายนอกจัดทำเพื่อ ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ดูข้อ 7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้)

ขั้นที่ 8 การปฏิบัติงานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

- ในรอบปีการศึกษา 2546 คณะครูทั้ง 5 คน ได้จัดการเรียนรู้ด้วยวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 MAT โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม 8 ขั้นตอน เนื่องจากเป็น โครงการที่เข้าร่วมกับชุด โครงการ วพร. ซ้ำกว่าโครงการวิจัยย่อยอื่น ๆ จึงปฏิบัติการวิจัยได้เพียง P1 และ D1 ใน 2 ภาคการศึกษาเท่านั้น
- การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเน้นด้านผลการเรียนรู้ และผลผลิตของนักเรียน ครูเป็นผู้เก็บ ขณะดำเนินการจัดการเรียนการสอน บางครั้งเก็บก่อนและหลังการสอน ผลการเรียนรู้จะ รวมถึงด้านความรู้ พฤติกรรม เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามตัวบ่งชี้ของตัว แปรตาม (ดูข้อ 7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้)
- การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านครู และผู้ปกครอง จะเก็บโดยเพื่อนครู ผู้บริหาร และนักวิจัย ภายนอก ทั้งระหว่างปฏิบัติการสอนและเมื่อสิ้นปีการศึกษา
- การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านผู้บริหาร และผลการพัฒนาบุคลากร จะเก็บโดยนักวิจัย ภายนอก โดยจัดเก็บก่อนและหลังการอบรมทุกครั้ง และเมื่อสิ้นปีการศึกษา
- การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่และร้อยละ

ขั้นที่ 9 การเผยแพร่ผลงานและขยายผล

- หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยประสานงานให้ โรงเรียนบ้านหนองจิก ร่วมกับโรงเรียนใน โครงการอีก 2 แห่ง จัดการเผยแพร่ผลงานของตนเอง โดยใช้เอกสาร จัดนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์งานผ่านทาง Web Site ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 และร่วมเป็นโรงเรียนต้นแบบในด้านที่ประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ 10 การประเมินโครงการ

- ผู้ที่มีส่วนร่วมประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้ที่รับผิดชอบในการประเมินคือ ผู้บริหาร/ฝ่ายบริหาร ร่วมกับนักวิจัยภายนอก
- มีการพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินความสำเร็จของการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการวิจัยและพัฒนา โดยกำหนดจากผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เทียบกับเป้าหมาย และความคิดเห็น ความรู้ เปรียบเทียบก่อน/หลังการพัฒนา อาทิ เป้าหมายการจัดทำแผนการเรียนรู้ การสร้างสื่อ การใช้กิจกรรมเสริม ในด้านคุณภาพจะประเมินจากความคิดเห็น เจตคติ/ ความรู้สึกรู้สีกของผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ของนักเรียนต่อครู การเรียน และโรงเรียน
- มีการจัดทำเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม แบบวัด แบบประเมิน และแบบสังเกต พฤติกรรม

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการวัดตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะของนักเรียนด้าน ดี เก่ง และมีความสุข ครูเป็นผู้วัดและประเมิน โดยใช้วิธีการสังเกต สอบถาม และตรวจผลงานนักเรียน ระหว่างการสอน และหลังการสอน มีการแยกประเมินแต่ละด้านของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามตัวบ่งชี้แต่ละตัว และประเมินครบทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ในแต่ละระดับชั้น เป็นผลของรายบุคคล และรายชั้น เครื่องมือประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบประเมินผลงานกลุ่ม แบบวัดเจตคติ แบบสอบถามและแบบทดสอบ

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

7.2.1 ครู

ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก ร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของครู โดยใช้การประเมินทางตรง คือ การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู การประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ครูแต่ละคนต้องจัดทำ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพแผน ซึ่งให้ครูใช้ประเมินแผนฯ ด้วยตนเองได้ ด้วย ในการประเมินทางอ้อม ใช้วิธีการนิเทศภายใน ครูเป็นผู้เลือกผู้นิเทศเอง อาจจะเป็นฝ่ายบริหาร เพื่อนครู และนักวิจัยภายนอกที่สามารถประเมินครูได้จากการแสดงความคิดเห็น การตั้งคำถาม/ซักถาม ขณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วใช้เป็นข้อมูลประกอบการสังเกตการสอน นอกจากนี้ยังมีการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูก่อน-หลังการอบรม และหลังการนำรูปแบบ 4 MAT ไปใช้จัดการเรียนรู้นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือที่ใช้ประเมินความสำเร็จในการปฏิรูปของโรงเรียน ซึ่งมีส่วนที่สามารถนำมาใช้วัด/ ประเมินผลการเรียนรู้ของครูได้ คือ

แบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อครูและการเรียน รวมทั้งแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน

7.2.2 ผู้บริหาร/ ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

นักวิจัยภายนอก เป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร และฝ่ายวิชาการของโรงเรียน โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงาน ซึ่งจะสะท้อนความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานด้านการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดระบบนิเทศภายใน และการนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้วิธีและเครื่องมือที่ใช้คือ การสอบถามความคิดเห็นของครูหลังดำเนินการในแต่ละด้านแล้ว โดยวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสีย จากการบริหารจัดการ รวมทั้งมีการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารและครูต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน และต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้ แบบ 4 MAT แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของนักเรียน และแบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน

7.2.3 นักวิจัยภายนอกผู้มาร่วมงานพัฒนาโรงเรียน

นักวิจัยภายนอก เป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจของตนเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งสะท้อนในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการและผู้บริหาร/ ฝ่ายวิชาการ และคณะครู รวมทั้งจากการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของครูและผู้บริหารต่อรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT และต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

สรุปผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก ได้แสดงให้เห็นปรากฏในการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ซึ่งถือว่าเป็นผลการเรียนรู้จากการที่เข้าไปช่วยเหลือโรงเรียนให้ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (ดูรายละเอียดของรูปแบบได้จากบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน : ระดับโครงการวิจัยย่อย)

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนด้าน ดี เก่ง และมีสุข

8.1.1 ในแผนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ครูจัดทำ จะสะท้อนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งโรงเรียนบ้านหนองจิก ได้กำหนดไว้ 23 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็นด้าน ดี คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม 9 ตัวบ่งชี้ ด้านเก่ง คือ มีความสามารถเรียนรู้จากกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 9 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีความสุข คือ การรู้จักรักษาสุขภาพกายใจ และละเว้นยาเสพติด 5 ตัวบ่งชี้ อย่างไรก็ตามในแต่ละแผนการเรียนรู้ครูอาจพัฒนาทั้ง 23 ตัวบ่งชี้พร้อมกันไม่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านใด ตัวบ่งชี้ใดได้ดี โรงเรียนบ้านหนองจิกจึงได้ให้ครูทุก

คนจัดทำโครงสร้างการสอน หรือแผนปฏิบัติการตลอดปี เพื่อสร้างความมั่นใจว่า ครูแต่ละคนสามารถจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ให้กับนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะได้ครบทั้ง 23 ตัวบ่งชี้

รายละเอียดเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของตัวแปรตาม ทั้ง 23 ตัวบ่งชี้ปรากฏในผังตัวบ่งชี้ หน้า 15

8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ให้มีความสำคัญกับวัฏจักรการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน ซึ่งโรงเรียนบ้านหนองจิก ได้ดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ โดยใช้เกม ตั้งคำถามให้คิด ให้จินตนาการ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ โดยใช้เทคนิคการเขียนผังความคิด ในกิจกรรม การสอน นักเรียนต่างก็มีความสุขและสนุกมากที่ได้มีโอกาสคิด จะพบว่าสิ่งที่นักเรียนระดมความคิดเป็นเรื่องดี เด็กสามารถคิดได้เอง

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด โดยจัดกิจกรรมให้เด็กทำแล้วสร้างความคิดรวบยอดเป็นของตนเองได้ ทักษะสำคัญในขั้นนี้คือ ทักษะการสร้างรูปแบบ การจัดระบบวิเคราะห์ การจัดลำดับความสำคัญ การจัดประสบการณ์เปรียบเทียบ

ขั้นที่ 4 พัฒนาความคิดด้วยข้อมูล (หาความรู้เพิ่มเติม) โดยใช้กิจกรรมค้นคว้าทดลอง กระทำด้วยตนเองหรือร่วมกับผู้อื่น หรือเรียนรู้จากวิทยากรท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ทำตามแนวคิดที่กำหนด ในขั้นนี้นักเรียนทำตามใบงานหรือคู่มือหรือแบบฝึกหัด

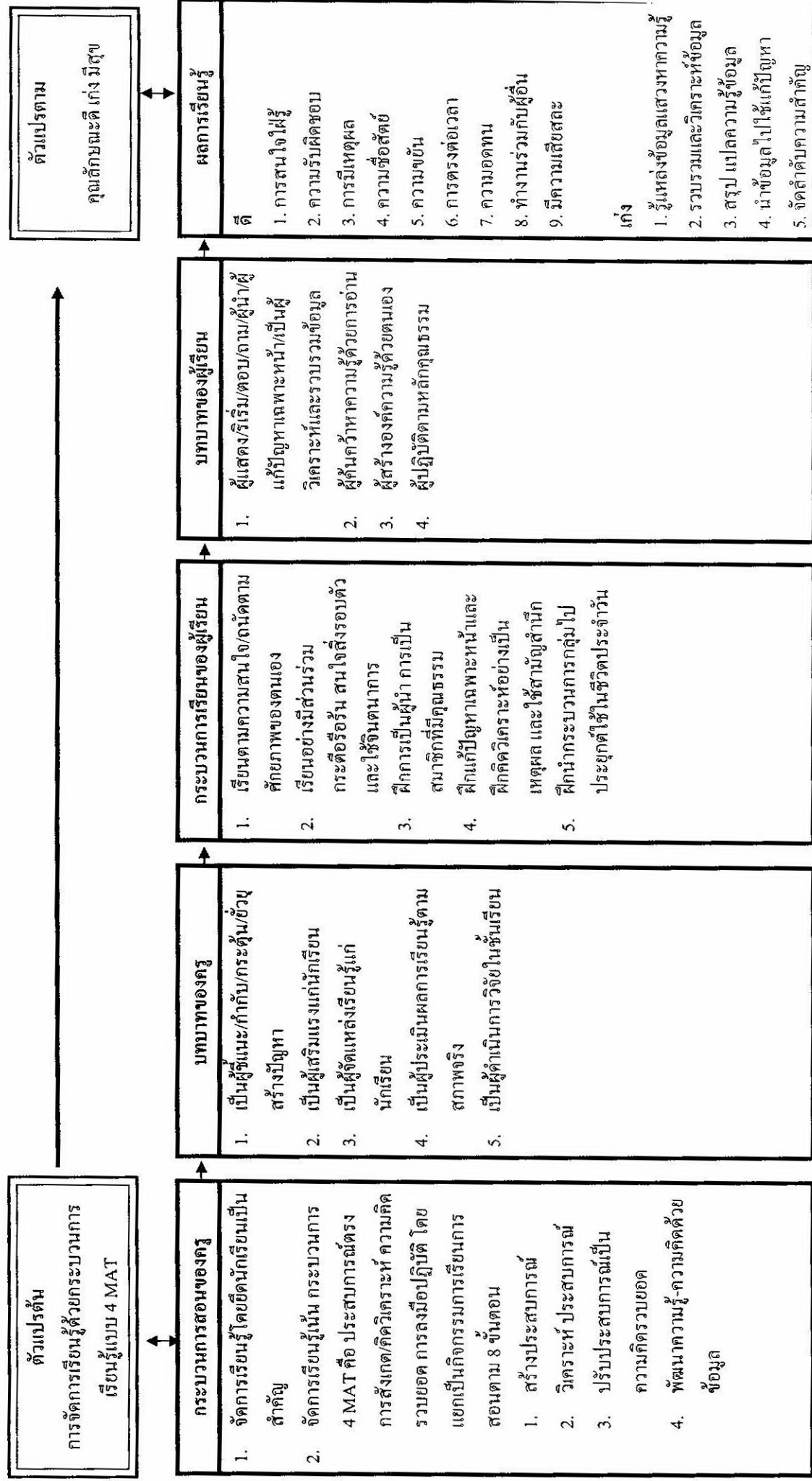
ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานตามความถนัด/ ความสนใจ เป็นขั้นของการบูรณาการและสร้างสรรค์ เป็นขั้นที่นักเรียนมีโอกาสแสดงความสนใจ/ ความถนัด/ ความเข้าใจ เนื้อหาวิชา ความซาบซึ้ง และจินตนาการของตนเอง ออกมาเป็นรูปธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ตนเองเลือก

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่นักเรียนได้ชื่นชมกับผลงานของตนเอง หรือนักเรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ หรือนำผลงานของตนเองเสนอในกลุ่มย่อยให้เพื่อนร่วมคิดชม

ขั้นที่ 8 แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกับผู้อื่น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดแสดงนิทรรศการ

ในแต่ละขั้นตอนทั้ง 8 ขั้นข้างต้น ครูจะมีบทบาทในกระบวนการสอนเช่นเดียวกับนักเรียนที่จะแสดงบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ดังรายละเอียดปรากฏในผังตัวบ่งชี้ หน้า 13 ต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้ การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

ตัวแปรต้น

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT

ตัวแปรตาม

คุณลักษณะดี เก่ง มีสุข

- กระบวนการสอนของครู
- 5. ทำตามแนวคิดที่กำหนด
 - 6. สร้างชิ้นงานตามความถนัดและความสนใจ
 - 7. วิเคราะห์ผลและประยุกต์ใช้
 - 8. แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกับผู้อื่นหรือเผยแพร่
 - 3. เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการต่างวิชาและในวิชา
 - 4. จัดการเรียนรู้เน้นกระบวนการกลุ่มหรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ

บทบาทของครู

กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

บทบาทของผู้เรียน

- ผลการเรียนรู้
- 6. กำหนดขั้นตอนในการแก้ปัญหา
 - 7. ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ
 - 8. ประยุกต์ใช้และพัฒนาความรู้
 - 9. ทำงานเป็นระบบ
 - มีสุข
 - 1. รักษาสุขภาพกาย/จิตใจ
 - 2. รักษาความสะอาดร่างกาย/เสื้อผ้า
 - 3. ละเว้นสิ่งเสพติด
 - 4. มีความเชื่อมั่นเข้าใจตนเอง
 - 5. มีความรัก ใฝ่หาผู้อื่น

8.2 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารของโรงเรียนบ้านหนองจิก ยึดแนวคิดหลักในการพัฒนา/ปฏิรูปโรงเรียนด้วยวิธีบริหารจัดการแบบทำงานเป็นทีม บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำงาน มีการสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกร่วมกันในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนทุกคน

ในการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะของความเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ผู้บริหารและฝ่ายวิชาการได้ยัดการวางแผนและการปฏิบัติตามแผน โดยเริ่มตั้งแต่การปรับโครงสร้างการบริหารวิชาการให้ครอบคลุมการจัดตารางเรียนรวม โดยรวมเป็น 2 ช่วงชั้น และปรับเวลาเรียนเป็นคาบละ 1.30 ชั่วโมง รวมทั้งมีการจัดครูเข้าสอนตามความสามารถ/ ความถนัด ให้ความสำคัญเร่งด่วนกับการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนที่ต้องเป็นกระบวนการมีขั้นตอนนำไปสู่การพัฒนานักเรียนตามจุดเน้นของโรงเรียน

8.3 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอก : รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

จากประสบการณ์ตรงที่ได้ร่วมเรียนรู้จากการทำงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในโครงการวิจัยย่อย วพร. กับ 3 โรงเรียน ซึ่งรวมโรงเรียนวัดพระธาตุด้วย คณะนักวิจัยหลักซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้ดำเนินงานด้วย ยุทธศาสตร์การนิเทศแบบกัลยาณมิตร มีการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนา การให้อิสระ การเห็นความสำคัญของทุกคนในโรงเรียน และการสร้างความมั่นใจให้กับทุกคนในโรงเรียน จนสามารถนำความรู้ และทักษะมาพัฒนานวัตกรรมเป็นรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ประกอบด้วยขั้นตอนการนิเทศ 7 ขั้นตอน เช่นเดียวกับรูปแบบการนิเทศของผู้บริหารดังกล่าวในข้อ 8.2

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบในระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละกลุ่มสาระอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของมาตรฐานที่ 5 ด้าน “ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร” ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) คือ นักเรียนร้อยละ 50-75 ได้คะแนนในระดับ 3-4 เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มสาระพบว่า นักเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับดีในกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มงานอาชีพ

ด้านคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยและพัฒนาของโรงเรียน (ตัวแปรตาม) พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดีอยู่ในระดับดี ร้อยละ 73 เป็นคนเก่งอยู่ในระดับดีร้อยละ 63 และเป็นคนมีความสุขอยู่ในระดับดี ร้อยละ 90

9.1.2 ด้านครู

ครูมีผลการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยแสดงออกในพฤติกรรมการพัฒนาแผนการเรียนรู้ ซึ่งประเมินพบว่า อยู่ในเกณฑ์ดี โดยเฉพาะมีการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ และวัยของผู้เรียน พฤติกรรมที่ครูร้อยละ 40 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 60 ปฏิบัติมาก คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน การจัดกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติจริง และการแสดงความรัก เมตตา และเอื้ออาทรต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม ครูยังต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งยังต้องการความช่วยเหลือด้านการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพราะครูทั้งหมดของโรงเรียนยังทำการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ต่ำกว่าเป้าหมายมากคือ ได้เพียงร้อยละ 53 เท่านั้น

9.1.3 ด้านผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารและฝ่ายวิชาการของโรงเรียน เรียนรู้ว่าการบูรณาการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนสามารถเพิ่มพลังให้กับทุกฝ่าย โดยเฉพาะกับครู ระบบการนิเทศ ภายในแบบกัลยาณมิตรช่วยให้ครูพัฒนาและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน เช่นเดียวกับการนำบุคคลหรือองค์กรจากภายนอกโรงเรียนมาร่วมคิด วางแผนตัดสินใจแก้ปัญหา ปฏิบัติงาน และติดตามประเมินผล

อย่างไรก็ตาม ในด้านการบริหารวิชาการและการจัดปัจจัยเกื้อหนุน ได้พบปัญหาด้านการจัดชั้นเรียน ที่ได้รวมช่วงชั้นว่า มีผลให้นักเรียนซึ่งมีความพร้อมและวุฒิภาวะต่างกัน ไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ทุกคน จึงเป็นอุปสรรคในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการปรับเวลาเรียนที่ให้ใช้ช่วงละ 1.30 ชั่วโมงนั้นพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาในทางสุนทรีย์มากเกินไป ทำให้ผลการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามเป้าหมายในด้านอื่น ๆ และ โรงเรียนยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดครูเข้าสอนตามความสามารถ/ ความถนัด ซึ่งทำได้เกือบครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ยกเว้นกลุ่มสาระภาษาไทย

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

คณะนักวิจัยภายนอกได้เรียนรู้และสรุปเป็นหลักการว่า ในการนิเทศเพื่อพัฒนาโรงเรียน ศักยานิเทศก์ต้องใช้เวลาอยู่กับโรงเรียนเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และวิธีการที่จะนำไปช่วยพัฒนาโรงเรียนต้องเป็นในลักษณะแบบเสริมพลัง โดยให้ผู้รับการนิเทศทั้งครูและผู้บริหารร่วมคิด และเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนของตน รวมทั้งกำหนดกิจกรรมการพัฒนาดตนเอง และร่วมกันพัฒนา

ผลการเรียนรู้ของคณะนักวิจัยภายนอกได้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ซึ่งสร้างขึ้นจากประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกับโรงเรียนบ้านหนองจิก

9.2 ผลผลิต

9.2.1 นักเรียน

นักเรียนระดับอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถผลิตชิ้นงานของทั้ง 8 กลุ่มสาระ ได้จำนวนทั้งสิ้น 257 ชิ้น ทำให้เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ 182 ชิ้นงาน ชิ้นงานที่นักเรียนผลิตได้เกินเป้าหมายมาก คือ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 ตัวอย่างเช่น ในการจัดการเรียนรู้เรื่อง “หนูโตแล้ว” ครูและนักเรียนจัดกิจกรรม (4 MAT) ในชั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานตามความถนัด/ ความสนใจ โดยนักเรียนคิดเอง หรือครูอาจเสนอแนะให้เด็กเขียนเรียงความ หรือเขียนหนังสือเล่มเล็กพร้อมวาดภาพประกอบเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันของนักเรียน หรือให้นักเรียนทำรายการอาหาร 1 ชุด พร้อมวาดภาพประกอบ ตั้งชื่ออาหาร และเขียนคำเชิญชวนรับประทาน โดยบอกประโยชน์ของอาหารที่เสนอแนะนั้น

9.2.2 ครู

ผลผลิตของครู ประกอบด้วย

- 1) ครูได้แผนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และใช้แล้วอยู่ในเกณฑ์การประเมินระดับดี ถึงแม้ว่ายังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ 123 แผน เพราะทำได้เพียงร้อยละ 74
- 2) ครูได้วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาจากการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งมีเป้าหมาย 30 เรื่อง แต่ครูสามารถทำได้เพียง 6 เรื่อง ซึ่งโรงเรียนประเมินว่าอยู่ในปริมาณต่ำกว่าเกณฑ์มาก

9.2.3 ผู้บริหาร

ผลผลิตของผู้บริหาร/ ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย

- 1) ได้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งเกิดจากการนำแนวทางของต้นแบบมาประยุกต์ใช้ในบริบทของโรงเรียนบ้านหนองจิก พบว่า คณะครูพอใจที่ช่วยให้สามารถเตรียมแผนการเรียนรู้ได้อย่างมีขั้นตอนชัดเจน ครูเข้าใจและเตรียมเนื้อหา/ กิจกรรมที่นำมาจากประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวนักเรียน และที่สำคัญคือช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนและ ผลงานที่ชัดเจน
- 2) ได้แนวทางในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
- 3) ได้เผยแพร่ผลงานและขยายผลผ่านวารสารของโรงเรียน 12 ฉบับ และนิทรรศการ 3 ครั้ง

9.2.4 นักวิจัยภายนอก

ผลผลิตของคณะนักวิจัยภายนอก ประกอบด้วย

- 1) ได้เครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ 3 โรงเรียน ที่ร่วมโครงการและสามารถขยายงานเฉพาะในส่วนที่ตนประสบความสำเร็จให้กับโรงเรียนเครือข่ายร่วมเรียนรู้อีก 9

โรงเรียน ภายใต้การประสานความคิดและประสานการดำเนินงานของคณะ
นักวิจัยภายนอก

- 2) ได้นวัตกรรมรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

9.3 ผลกระทบ

ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือในการลงทุนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเป็น
อย่างดี

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

โรงเรียนที่สนใจจะนำการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ไปใช้ควร
ดำเนินการดังนี้

- 1) สำรวจความต้องการของแต่ละท้องถิ่นและจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง สภาพปัญหาของ
โรงเรียนและชุมชน
- 2) ร่วมมือกันวางแผน วิเคราะห์ข้อมูล สภาพโรงเรียน และชุมชนท้องถิ่นของตนเอง
- 3) วางแผนการดำเนินงาน ร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง และบูรณาการการเชื่อมโยงสาระ
วิชา ผสมผสานกับสิ่งที่มียู่ของโรงเรียนและกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- 4) ติดต่อประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- 5) ดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่วางไว้
- 6) ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข และขยายผล

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

ของ

โรงเรียนวัดลานคา (048)

อำเภอบางปลาม้า

จังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 17/C

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
ของโรงเรียนวัดลานคา อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

โรงเรียนวัดลานคา เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก แต่เดิมได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ครูได้จัดการเรียนการสอนตามหนังสือที่จัดทำขึ้นเอง ไม่มีการเขียนแผนการสอนหรือเตรียมการสอนล่วงหน้า ไม่ได้ศึกษาวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ดังนั้นในปี พ.ศ. 2544 โรงเรียนวัดลานคาจึงได้สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนปฏิรูปของกรมวิชาการได้แนวคิดและรูปแบบการเขียนแผนการสอน คณะครูในโรงเรียนเริ่มศึกษาหลักสูตรและลงมือจัดทำแผนการสอนขึ้นใช้ โรงเรียนใกล้เคียงเริ่มเห็นความสำคัญของการทำแผนการสอนมาขอศึกษาและดูงานเป็นจำนวนมาก แต่การทำแผนการสอนของครูในโรงเรียน บางส่วนยังไม่รู้วิธีการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางที่หลากหลาย

จนกระทั่งต้นปี 2546 ผู้บริหาร และคณะครูพิจารณาเห็นว่า โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (โครงการ วพร.) จะช่วยให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในด้านการปฏิรูปและทำงานได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงได้เข้าร่วมตามโครงการวิจัยนี้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. ซึ่งประกอบด้วย 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดลานคา โรงเรียนวัดพระธาตุ และโรงเรียนบ้านหนองจิก มีอาจารย์ไพเราะ พุ่มมัน เป็น หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย และนักวิจัยภายนอก มีอาจารย์อารมณ์ วงศ์บัณฑิต และ อาจารย์สงบ สังกะไชย ร่วมเป็นนักวิจัยภายนอก ทั้ง 3 ท่าน เป็นศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

คณะนักวิจัยภายนอกได้ร่วมกับคณะครูนักวิจัย และผู้บริหาร/คณะนักวิจัยหลักของโรงเรียน ดำเนินการตามแนวคิดแนวทางของชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (โครงการ วพร.) คือ จะปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาในประเด็นที่เป็นจุดเน้น ซึ่งโรงเรียนวัดลานคาได้เลือกการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ส่งผลต่อคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

4 แนวคิด คือ

1) การปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใช้หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกคน ให้เป็นคนที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญสูงสุดอยู่ที่ตัวผู้เรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติของเขา ซึ่งจะมีความแตกต่างกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ดังนั้นผู้จัดการศึกษาหรือครูผู้สอนรวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องให้ความสำคัญ และเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ในขณะเดียวกันการจัดการศึกษาก็ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนด้วย โดยมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2) การปฏิรูปทั้งโรงเรียน หมายถึง การปฏิรูปการเรียนรู้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการจัดการศึกษา ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากตัวผู้เรียนที่เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดแล้วยังมีครูผู้สอน ซึ่งต้องปฏิรูปเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ผู้เรียนและผู้สอนยินดีที่จะเปลี่ยนแปลง แต่ฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น ผู้บริหาร เพื่อนครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกอื่น ๆ ในชุมชนไม่สนับสนุนส่งเสริม หรือเป็นอุปสรรคไม่ให้มีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงเพียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดย่อมเป็นไปได้ยาก และขาดพลังที่จะทำให้อะไรได้ผลดีในระบบใหญ่ หรือในวงกว้าง ดังนั้นแนวคิดการปฏิรูปหรือการพัฒนาทั้งโรงเรียนจึงมีความสำคัญ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลง/ การพัฒนาพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน

3) การมีจุดเน้นในการปฏิรูป เป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้เกิดการรวมพลังที่ชัดเจนในการปฏิรูปที่มีหลายเรื่องและหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่เป็นจุดเน้นนั้นอย่างเห็นผลประจักษ์ในเวลาที่กำหนด และผู้ปฏิบัติทุกฝ่ายก็จะเกิดแรงจูงใจให้ดำเนินการในประเด็นอื่น ๆ ต่อไปได้อย่างง่าย

4) การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยศึกษาหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาในการทำงานของตน และในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาความรู้ใหม่ให้กับตนเองด้วย กระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สามารถเชื่อมการปฏิบัติงานหลายด้าน ถ้าผู้วิจัยเป็นครู งานของครู 3 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การศึกษาวิจัยและการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงปัญหางาน ก็จะประสานสัมพันธ์กลายเป็นงานเดียวกัน โดยไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีภาระมากเกินไปเหมือนการมองงานเหล่านี้แยกส่วนกัน

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

1) ตัวแปรตาม : นักเรียนพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุข โดยโรงเรียนวัดลานคาได้กำหนดตัวบ่งชี้ของตัวแปรตาม ดังนี้

ดี	มี 10 ตัวบ่งชี้
เก่ง	มี 6 ตัวบ่งชี้
มีสุข	มี 10 ตัวบ่งชี้

รายละเอียดของ 26 ตัวบ่งชี้ปรากฏอยู่ในผังตัวบ่งชี้ หน้า 13-14

2) ตัวแปรต้น : การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT โดยโรงเรียนวัดลานคา ได้ประชุมครูเพื่อปรึกษาในเรื่องรูปแบบของแผนการสอน เพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งโรงเรียน และได้ข้อสรุปว่ารูปแบบของแผนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 MAT สามารถส่งเสริม คุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุข ให้กับนักเรียน และแต่ละชั้นตอนก็นำนักเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น โรงเรียนจึงได้เลือกการเขียนแผนและการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งมี 8 ขั้นตอน เป็นตัวแปรต้น

1. สร้างประสบการณ์
2. วิเคราะห์ประสบการณ์
3. นำประสบการณ์สู่ความคิดรวบยอด
4. พัฒนาความรู้ด้วยข้อมูล
5. ทำตามแนวคิดที่กำหนด
6. สร้างชิ้นงานตามความถนัด/สนใจ
7. วิเคราะห์ผลดี/นำไปประยุกต์ใช้
8. แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นหรือการเผยแพร่

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนวัดลานคา เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลา ม้า จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จัดการศึกษาระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 166 คน ครู 8 คน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน ผู้บริหารกำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านการบริหารการศึกษา และเป็นผู้บริหารที่ได้รับรางวัลผู้บริหารดีเด่น ทั้งระดับจังหวัด และระดับชาติรวม 4 ครั้ง

สภาพชุมชนของโรงเรียนเป็นสังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่รวมกันในกลุ่มเครือญาติเป็นคนไทยเชื้อสายพวน มีภาษาพูดเป็นภาษาไทยพวน มีชาวบ้านท้องถิ่นอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยเป็นลาวโซ่ง ลาวเวียง และชาวจีน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ลักษณะเฉพาะของโรงเรียน เนื่องจากประชาชนในชุมชนวัดลานคา มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลายและยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมานาน

โรงเรียนจึงเน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และขณะเดียวกันก็เน้นการใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับสถานะความก้าวหน้าของประเทศ

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนานักเรียนด้านคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
- 4.2 เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนา/ปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน
- 4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข โดยโรงเรียนได้กำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดี มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายเป็นคนเก่ง สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้และเป็นคนมีความสุข ชื่นชมภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง คุณลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้แต่ละด้านจะประกอบด้วยตัวบ่งชี้หลัก ๆ ที่ปรากฏรายละเอียดอยู่ในผังตัวบ่งชี้หน้า 13-14 จากตัวบ่งชี้หลักเหล่านี้ ครูสามารถนำไปกำหนดตัว บ่งชี้ย่อย ๆ ซึ่งจำเป็นต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับตัวบ่งชี้พฤติกรรมของมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ครูจะใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม การจัดสิ่งแวดล้อมและการสร้างบรรยากาศที่แจ่มใสและเอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน การให้ความรัก เมตตา และเอื้ออาทรต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง หากนักเรียนทำดีก็จะชมเชย ทำผิดก็จะแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนที่จะแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนรับรู้ การใช้กระบวนการกลุ่ม การให้แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การสอดแทรกคุณลักษณะการมีวินัยและค่านิยมประชาธิปไตย มีการใช้สื่อประกอบการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา

5.1.3 ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีการประเมิน นักเรียนทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 และประเมินจำนวนนักเรียน และคุณลักษณะของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข จำแนกเป็นรายกลุ่มสาระ

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ในระดับชั้นก่อนประถมศึกษา 1 เรื่อง เป็นการแก้ปัญหาให้นักเรียนรู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และสะอาด ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ข้อ 3 ของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านเป็นคนมีสุข (ตัวแปรตาม) และในระดับช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มสาระภาษาไทย ประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 4 เรื่อง เป็นการแก้ปัญหาให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานของการใช้ภาษาไทยในการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ข้อ 1 ของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านเป็นคนเก่ง (ตัวแปรตาม)

ในภาพรวมครูยังไม่สามารถทำการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 15 เรื่อง เพราะทำได้เพียง 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 33 เท่านั้น

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ ฝ่ายวิชาการ

- ปรับโครงสร้างการจัดครูเข้าสอน และจัดปัจจัยเกื้อหนุน
- กำหนดรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นแนวเดียวกันทั้งโรงเรียน
- ปรับแนวการบริหารวิชาการ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบและช่วยเหลือให้ครูทุกคนจัดทำแผนจัดการเรียนการสอน ที่เป็นจุดเน้นอย่างมีคุณภาพ
- ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ตรวจสอบแล้วว่ามีคุณภาพก่อนการสอนเป็นเครื่องมือประกันคุณภาพภายใน
- นำชุมชน และผู้ปกครองมาร่วมบริหาร โรงเรียนทั่วไปและในการนิเทศภายใน

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

5.3.1 สร้างความเป็นเครือข่ายระหว่างโรงเรียนวัดลานคา กับอีก 2 โรงเรียนที่ร่วมในโครงการวิจัยย่อย วพร. เดียวกัน การช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทั้ง 3 โรงเรียน มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่นักวิจัยภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือเฉพาะในส่วนที่โรงเรียนวัดลานคาต้องการ

5.3.2 ประสานแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของครู ของผู้บริหาร และของนักวิจัยภายนอก แผนทั้งหมดจะสะท้อนประเด็นสำคัญ คือ สาเหตุที่ทำ (Why) ทำอะไร (What) ทำอย่างไร (How) ทำเมื่อไร (When) และใครทำ (Who) บุคลากรทั้ง 3 ฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกัน และติดตามความก้าวหน้าของกันและกันได้ นักวิจัยภายนอกและโรงเรียนวัดลานคา สามารถกำหนดกิจกรรมหรือเรื่องที่โรงเรียนต้องการให้ช่วยเหลือโดยเฉพาะได้ เมื่อพบว่าการดำเนินงานมีปัญหา หรืออุปสรรคที่ทำให้ล่าช้าทั้งครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกสามารถปรับเปลี่ยนแผนของแต่ละฝ่ายได้อย่างทันการ

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ขั้นที่ 1 ขั้นการริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกซึ่งมี อาจารย์ไพเราะ พุ่มมัน ศิษยานุเทศ์ 9 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 1 เป็นหัวหน้าคณะวิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีความสนใจในเรื่องของการปฏิรูปและต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ หัวหน้าคณะวิจัยได้เลือกโรงเรียนเข้าร่วมเป็น 3 ระดับ คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักและกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยของโรงเรียน

2.1 การจัดตั้งคณะวิจัยและแสวงหาพันธมิตรร่วมงาน

โรงเรียนวัดลานคา ศิษยานุเทศ์ 9 และวัตถุประสงค์ของโครงการ ทางผู้บริหารและคณะครูได้ปรึกษากันและสมัครใจที่จะเข้าร่วมโครงการพร้อมกับอีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดพระธาตุ และโรงเรียนบ้านหนองจิก เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ครูทั้งโรงเรียนจึงเป็นคณะวิจัย

2.2 การสร้างความตระหนักในความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ปัจจุบันเป็นยุคปฏิรูปการเรียนรู้ครูทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนการสอนของตนเองจากครูเป็นศูนย์กลาง เปลี่ยนเป็นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูต้องร่วมมือจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพท้องถิ่น ต้องวิเคราะห์หลักสูตรและเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีรูปแบบของแผนการสอนเป็นแนวเดียวกันทั้งโรงเรียน และเมื่อมีปัญหาที่จะทำวิจัยในชั้นเรียน คณะครูตระหนักในความจำเป็นเหล่านี้จึงให้ความสนใจและสมัครใจเข้าร่วมโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (โครงการ วพร.)

2.3 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน

โรงเรียนสำรวจพบว่า ครูทุกคนขาดการจัดทำแผนการสอนขึ้นใช้เอง เพื่อเป็นการเตรียมการสอนล่วงหน้า และเพื่อรองรับการประเมินภายนอก ทางโรงเรียนวัดลานคาจึงแนะนำให้ครูทุกคนทำแผนการสอนตามสาระวิชาที่สอนจนครบหลักสูตร และทำบันทึกหลังสอนทุกครั้งหลังจากที่สอนจบในแต่ละครั้ง เพื่อที่จะได้นำปัญหาที่พบในขณะสอนไปปรับปรุงแก้ไขแผนการสอน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนต่อไปโดยการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

2.4 ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ผู้บริหารและครูทุกคนในโรงเรียนดำเนินงานวิจัยและพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้งโรงเรียน โดยจัดปัจจัยเกื้อหนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ได้แก่การปรับตารางสอน คาบเวลาเรียนและการจัดครูเข้าสอน การจัดการนิเทศภายใน การนำชุมชนมาร่วมพัฒนาองค์กร ครูทุกคนสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ได้ผลสัมฤทธิ์ตรงตามจุดมุ่งหมายผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/50 ในระยะแรก และ 90/90 ในระยะต่อไป (80/50 หมายถึงร้อยละ 80 ของบุคลากรในโรงเรียนทั้งหมดปฏิบัติตามข้อตกลง ร้อยละ 50 ของบุคลากรมีผลงานที่มีคุณภาพ)

ขั้นที่ 3 การพัฒนาบุคลากร

3.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการวิจัย

ผู้บริหาร คณะครู และนักวิจัยภายนอกร่วมกันสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทาง/นวัตกรรม การเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่โรงเรียนกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการปฏิรูปและเกี่ยวกับการวิจัยประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.2 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านวิชาการ

เช่นเดียวกัน ทุกฝ่ายร่วมกันสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม จัดปัจจัยเกื้อหนุนในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน การจัดระบบนิเทศภายใน การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การประกันคุณภาพและการประเมิน โรงเรียนวัดลานคา ร่วมกับอีก 2 โรงเรียน ในโครงการวิจัยดำเนินการอบรมบุคลากรทั้งโรงเรียนรวม 7 ครั้ง โดยมีคณะนักวิจัยภายนอกสนับสนุนด้านวิชาการและการประสานความช่วยเหลือจากภายนอกด้วย

ขั้นที่ 4 การวางยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

วิธีการที่ใช้ปฏิรูปครูทั้งโรงเรียนได้ดำเนินการโดยประชุมครูหรือพูดคุยปรึกษาหารือกันทุกครั้งที่มีโอกาส สร้างขวัญและกำลังใจโดยรับประทานอาหารร่วมกันเนื่องในโอกาสสำคัญ ต่าง ๆ เนื่องจากครูมีศักยภาพความสามารถต่างกัน จึงแต่งตั้งนักวิจัยภายในให้คอยเป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำ และให้เพื่อน ๆ ครูช่วยเหลือและเป็นที่กำลังใจให้ครูทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนางานในหน้าที่ให้ทันตามยุคตามสมัย ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมเพื่อนำความรู้มาปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น และนำคณะครูเข้าร่วมจัดนิทรรศการแสดงผลงานตามที่หน่วยงานต่าง ๆ เชิญเข้าร่วม

ขั้นที่ 5 การจัดทำแผนปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของบุคลากรทุกฝ่าย

แผนงานปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของครู ประกอบด้วย แผนการสอนและแผนการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งจัดทำขึ้นหลังจากการประชุมทำความเข้าใจ และร่วมกันจัดทำโครงการสอนการวิเคราะห์หลักสูตรฯ และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แผนปฏิบัติการของผู้บริหารประกอบด้วย 4 งานคือ การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน การนำชุมชนมาพัฒนาองค์กร และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ขั้นที่ 6 การพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นที่โรงเรียน เลือก ตัวแปรต้นและตัวแปรตามของการวิจัย และตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

โรงเรียนวัดลานคา ได้ประชุมครูเพื่อปรึกษาในเรื่องรูปแบบของแผนการสอนเพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งโรงเรียน และได้ข้อสรุปว่าเขียนแผนตามกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT มี 8 ขั้นตอน ซึ่งเป็นตัวแปรต้น หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วนักเรียนจะต้องมีคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ตามตัวชี้วัดหรือตัวแปรตาม ด้านหลัก ๆ คือ ดี นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบ เก่ง นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ มีสุข นักเรียนมีความชื่นชมและภูมิใจในผลงานของตนเอง (ดูรายละเอียดผังตัว

บ่งชี้หน้า 13-14) สำหรับตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของโครงการวิจัยได้กำหนดไว้ดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียนและความคิดเห็นผู้ปกครอง

ขั้นที่ 7 การจัดทำเครื่องมือวิจัย

- คณะครูได้กำหนดเครื่องมือเพื่อให้การเรียนรู้มีคุณภาพตามตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้ จัดทำโครงการสอน เขียนแผนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT มี 8 ขั้นตอน กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กำหนดรูปแบบการวัดจุดประสงค์ จัดทำแบบทดสอบ และแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

- ผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ ร่วมกันจัดทำเครื่องมือการนิเทศภายใน การติดตามผลการจัดการเรียนการสอน จัดทำแบบประเมินพฤติกรรมการสอนของครู และแบบสรุป/รายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน

- นักวิจัยภายนอกร่วมจัดหา และใช้บางส่วนของเครื่องมือในการวิจัยของครูและผู้บริหาร มีเครื่องมือที่นักวิจัยภายนอกจัดทำเพิ่มเติมเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง (คู่มือ 7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้)

ขั้นที่ 8 การปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

- แผนการสอนที่ผ่านการประเมินจากผู้บริหารและคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งว่าเป็นแผนการสอนที่จัดทำได้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และครูสามารถนำไปใช้สอนได้กับนักเรียนที่ตนรับผิดชอบเพื่อหาข้อมูลที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

- การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเน้นด้านผลการเรียนรู้ และผลผลิตของนักเรียน ครูเป็นผู้เก็บขณะดำเนินการจัดการเรียนการสอน บางครั้งเก็บก่อนและหลังการสอน ผลการเรียนรู้จะรวมถึงด้านความรู้ พฤติกรรม เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามตัวบ่งชี้ของตัวแปรตาม (คู่มือ 7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้)

- การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านครู และผู้ปกครอง จะเก็บโดยเพื่อนครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก ทั้งระหว่างปฏิบัติการสอนและเมื่อสิ้นปีการศึกษา

- การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านผู้บริหาร และผลการพัฒนาบุคลากร จะเก็บโดยนักวิจัยภายนอก โดยจัดเก็บก่อนและหลังการอบรมทุกครั้ง และเมื่อสิ้นปีการศึกษา

- การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่และร้อยละ

ขั้นที่ 9 การขยายผล

- ยังไม่ได้ขยายผลเอง แต่โดยการประสานงานของหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย โรงเรียนวัดลานคา ร่วมกับโรงเรียนร่วมโครงการอีก 2 แห่ง จัดการเผยแพร่ผลงานของตนเอง โดยใช้เอกสาร จัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์งานผ่านทาง Web Site ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

ขั้นที่ 10 การประเมินโครงการ

- ผู้ที่มีส่วนร่วมประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้ที่รับผิดชอบในการประเมินคือผู้บริหาร/ฝ่ายบริหาร ร่วมกับนักวิจัยภายนอก

- โรงเรียนประเมินตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ (ดูขั้นที่ 6) โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมิน แบบสอบถาม และบันทึกการประชุมทั้งหมด

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการวัดตัวแปรตามคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข

แม้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 MAT จะมีหลายขั้นตอนหลาย กิจกรรม แต่จะสังเกตว่าขั้นการสอนจะสอดคล้องดำเนินไปอย่างราบรื่นและมุ่งเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางจริง เช่น เด็กเรียนจากความสนใจ ผึกคิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติเอง ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สร้างชิ้นงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ครูสามารถวัดและประเมินนักเรียนตามศักยภาพที่แท้จริง เริ่มจากการสังเกต ชักถาม คู่มือปฏิบัติงาน คู่มือความร่วมมือ การทำ กิจกรรม คู่มือฝึกหัดชิ้นงาน สังเกตการปรับตัว การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การนำเสนอผลงานและการทดสอบ

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

ครู

ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกใช้การนิเทศภายใน เพื่อประเมินการเรียนรู้ของครูเพิ่มเติมจากการสังเกตการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อครูและโรงเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน

นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูทุกครั้งที่มีการจัดการอบรมเพื่อพัฒนาครู เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT และตามหัวข้ออื่น ๆ ที่จัดอบรมให้แก่ครู รวมทั้งแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

นักวิจัยภายนอก เป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร และฝ่ายวิชาการของโรงเรียน โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงาน ซึ่งจะสะท้อนความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานด้านการจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดระบบนิเทศภายใน และการนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้วิธีและเครื่องมือที่ใช้คือ การสอบถามความคิดเห็นของครูหลังดำเนินการในแต่ละด้าน โดยวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสีย จากการบริหารจัดการ รวมทั้งมีการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารและครูต่อการปฏิรูป

การเรียนรู้ทั้งโรงเรียน และต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT แบบสอบถามความพึงพอใจของ ผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของนักเรียน และแบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกผู้มาร่วมงานพัฒนาโรงเรียน

นักวิจัยภายนอก เป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยพิจารณาจาก ความรู้ความเข้าใจของตนเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งสะท้อนในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการแก่ผู้บริหาร/ ฝ่าย วิชาการ และคณะครู รวมทั้งจากการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของครูและผู้บริหารต่อรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT และต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

สรุปผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก ได้แสดงให้เห็นปรากฏในการพัฒนาและนำเสนอ รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ซึ่งถือว่าเป็นผลการเรียนรู้จากการที่เข้าไป ช่วยเหลือโรงเรียนให้ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (ดูรายละเอียดของ รูปแบบได้จากบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน : ระดับโครงการวิจัยย่อย)

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะดี เก่ง และมีสุข ของนักเรียน

8.1.1 ครูทุกคนจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ตามแนวทางเดียวกันทั้ง โรงเรียนตามที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ดังนี้

- 1) วิเคราะห์หลักสูตร โดยแสดงการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้จากคำอธิบายรายวิชา
- 2) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนต้องการสอนใน รายละเอียดย่อต่อจากคำอธิบายรายวิชาซึ่งเป็นการวิเคราะห์เฉพาะที่นำมาใช้ใน แผนนั้น ๆ
- 3) สาระสำคัญที่จะใช้สอนในแผนนั้น
- 4) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังโดยต้องเน้นในเรื่องคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
- 5) ผังการบูรณาการสอนกับกลุ่มสาระอื่น
- 6) รายละเอียดการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย
- 7) แหล่งเรียนรู้ สื่อการสอน
- 8) การติดตามผล (วิธีประเมินและพฤติกรรมที่ต้องการวัดตามคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน)
- 9) สรุปผลการสอน

10) เอกสารใบงานเสริมความรู้และแบบวัดประเมินพฤติกรรม

จากข้อ 4 และข้อ 8 โรงเรียนวัดลานคา ได้กำหนดตัวบ่งชี้เกี่ยวกับคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ไว้ 26 ตัวบ่งชี้ โดยแบ่งเป็นด้านคนดี 10 ตัวบ่งชี้ ด้านคนเก่ง 6 ตัวบ่งชี้ และด้านคนมีความสุข 10 ตัวบ่งชี้ ดังมีรายละเอียดปรากฏผังตัวบ่งชี้หน้า 13-14

8.1.2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 MAT มี 8 ขั้นตอนดังนี้

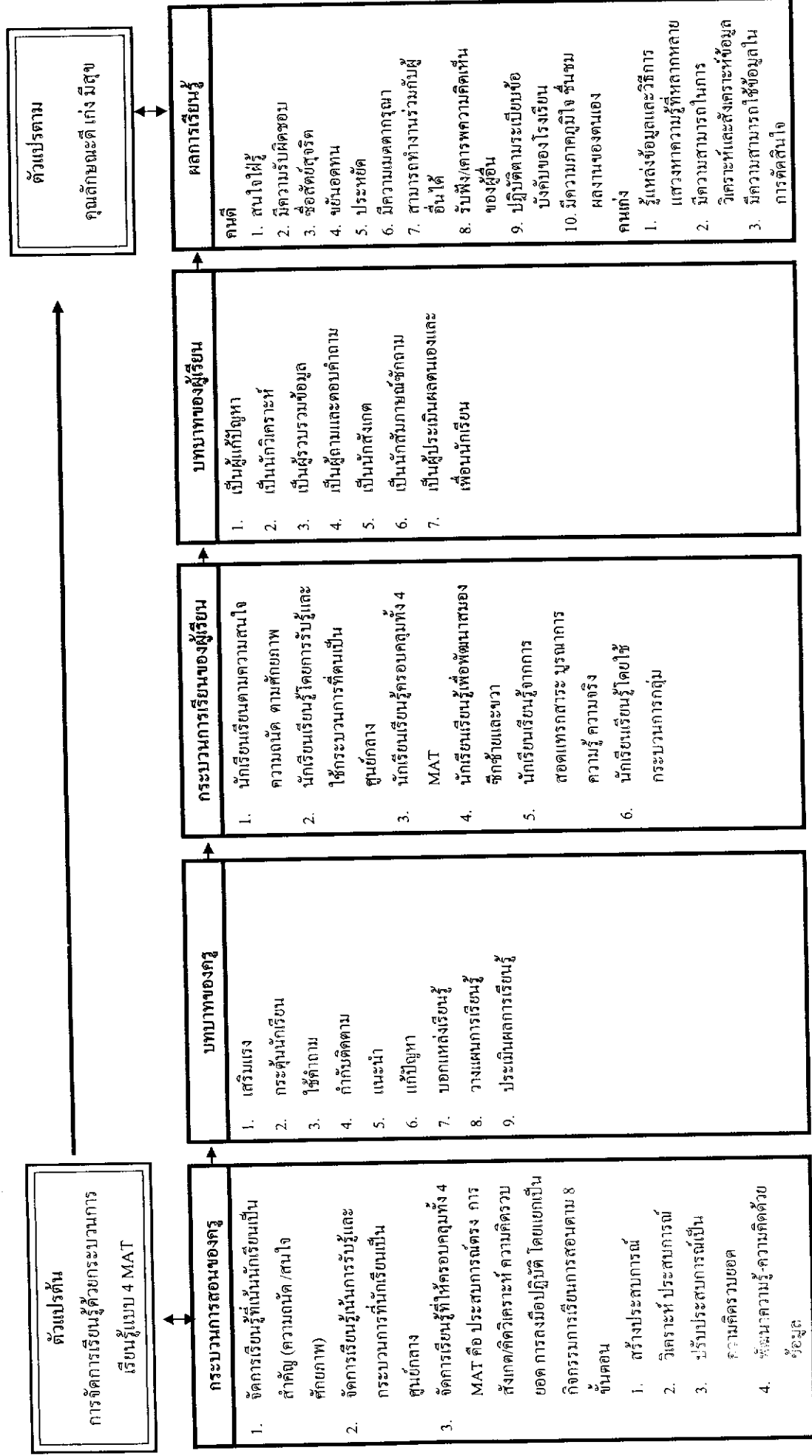
- ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ ขั้นนี้เป็นการจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนนำประสบการณ์ที่ตนเองมีมาสู่การเรียนรู้
- ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ นักเรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากขั้นที่ 1 มาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ นักเรียนแสดงความคิดเห็นตามประสบการณ์ ในขั้นนี้ทำให้ครูผู้สอนมองเห็นพื้นฐานความรู้ของนักเรียน
- ขั้นที่ 3 นำประสบการณ์สู่ความคิดรวบยอด เป็นขั้นที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และไตร่ตรองความรู้ที่ได้รับจากขั้นที่ 1 และ 2 โดยครูให้ความรู้ตามหลักการหรือทฤษฎีเป็นแนวทางในภาพรวม ก่อนที่จะให้นักเรียนช่วยกันคิดและอภิปราย
- ขั้นที่ 4 ให้ความรู้เพิ่มเติม เป็นขั้นการให้ข้อมูลรายละเอียด เพื่อให้ นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และความคิดรวบยอดได้
- ขั้นที่ 5 ทำตามแนวคิด เป็นขั้นที่มุ่งให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแบบฝึกหัด ตามข้อตกลงที่เรียนรู้มา
- ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงาน เป็นขั้นที่นักเรียนได้มีโอกาสบูรณาการความรู้และสร้างสรรค์อย่างแท้จริง นักเรียนได้แสดงความถนัด ความเข้าใจเนื้อหาวิชาและจินตนาการของตนเองออกมาเป็นรูปธรรม
- ขั้นที่ 7 แลกเปลี่ยนความรู้ เป็นขั้นที่นักเรียนได้ชื่นชมกับผลงานของตนเองและเพื่อน ๆ หรือประยุกต์ความรู้ที่ได้ไปสู่กิจกรรมอื่น
- ขั้นที่ 8 แลกเปลี่ยนความรู้ เป็นขั้นที่นักเรียนได้มีโอกาสแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการค้นคว้าหรือลงมือปฏิบัติ

ในแต่ละขั้นตอนข้างต้น ครูแสดงบทบาทตามกระบวนการสอน และนักเรียนมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้พัฒนาคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ดังรายละเอียดปรากฏในผังตัวบ่งชี้ หน้า 13-14 ต่อไปนี้

รหัสโรงเรียน 048

โรงเรียนวัดลานตา จังหวัดสุพรรณบุรี รหัสโครงการ RDL 17/C

ตัวบ่งชี้ การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข

ตัวแปรต้น

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT

ตัวแปรตาม

คุณลักษณะดี เก่ง มีสุข

กระบวนการสอนของครู	บทบาทของครู	กระบวนการเรียนของผู้เรียน	บทบาทของผู้เรียน
5. ทำตามแนวคิดที่กำหนด 6. สร้างชิ้นงานตามความถนัด/ความสนใจ 7. วิเคราะห์ผลและประยุกต์ใช้ 8. แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกับผู้อื่นหรือเผยแพร่ 4. จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองซีกซ้ายและขวา 5. จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ - บูรณาการแลกเปลี่ยนสาระต่างๆ มาสอดคล้อง - บูรณาการความรู้ ความจริง การปฏิบัติ คุณธรรม จริยธรรม 6. จัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่ม			

ผลการเรียนรู้
4. มีความสามารถในการวางแผนและปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย 5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 6. สามารถสรุปผลงานและขั้นตอนการทำงานของตนเอง คนมีความสุข 1. สามารถปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณพื้นฐานของศาสนา 2. เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย 3. รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และสะอาด 4. เก่งคนว่าง่าย แจ่มใส และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 5. สามารถรักษาความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า และเครื่องใช้ 6. ไม่พัวพันยาเสพติด 7. เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่น 8. เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 9. รักโรงเรียนและชุมชน 10. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และการกีฬา

8.2 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร

เพื่อให้ครูเห็นความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้และกระตุ้นให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามวิธีการที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน และเพื่อเป็นการสร้างความตระหนักให้ครูเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า ได้ดำเนินการดังนี้

1. ให้ครูมีแผนปฏิบัติการประจำปีของตนเอง (โครงการสอน)
2. ครูทุกคนเขียนแผนการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 MAT แล้วจัดส่งให้คณะกรรมการประเมินแผนการเรียนรู้ ตรวจสอบ ชี้แนะ และครูปรับปรุง ก่อนนำไปใช้สอนจริง
3. จัดทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อให้ครูนำไปเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรม
4. จัดระบบการนิเทศภายใน ช่วยครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 - บูรณาการแผนนำสาระต่าง ๆ มาสอดคล้อง
 - บูรณาการความรู้ ความจริง การปฏิบัติ คุณธรรม จริยธรรม

8.3 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอก : รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

จากประสบการณ์ตรงที่ได้ร่วมเรียนรู้จากการทำงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในโครงการวิจัยย่อย วพร. กับ 3 โรงเรียน ซึ่งรวมโรงเรียนวัดพระธาตุด้วย คณะนักวิจัยหลักซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้ดำเนินงานด้วย ยุทธศาสตร์การนิเทศแบบกัลยาณมิตร มีการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนา การให้อิสระ การเห็นความสำคัญของทุกคนในโรงเรียน และการสร้างความมั่นใจให้กับทุกคนในโรงเรียน จนสามารถนำความรู้ และทักษะมาพัฒนานวัตกรรมเป็นรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ประกอบด้วยขั้นตอนการนิเทศ 7 ขั้นตอน เช่นเดียวกับรูปแบบการนิเทศของผู้บริหารดังกล่าวในข้อ 8.2

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบในระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของมาตรฐานที่ 5 ด้าน “ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร” ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า อยู่ในระดับดี คือ นักเรียนร้อยละ 90 ได้คะแนนในระดับ 3-4

เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มสาระพบว่า นักเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับดีในกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มการงานอาชีพฯ

ด้านคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยและพัฒนาของโรงเรียน (ตัวแปรตาม) พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดีอยู่ในระดับดี ร้อยละ 79 เป็นคนเก่งอยู่ในระดับดีร้อยละ 60 และเป็นคนมีความสุขอยู่ในระดับดี ร้อยละ 92 โดยสรุป นักเรียนกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ และเรียนรู้อย่างมีความสุข กับการทำชิ้นงานต่าง ๆ ที่สามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้ รวมทั้งมีอิสระในการคิด การเลือก

9.1.2 ด้านครู

หลังจากทำการสอนไป 1 ภาคเรียนโดยครูทดลองใช้แผนการสอนในภาคเรียนที่ 1 และได้เก็บข้อมูลจากการประชุมปรึกษากับคณะครู จากแบบประเมิน และแบบสอบถาม จาก ข้อมูลที่ได้ทำให้พบข้อที่ควรปรับปรุงดังนี้ สาระการเรียนรู้ที่จัดไม่เหมาะสมกับเวลา วิธีการเสนอเนื้อหาสาระไม่สร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน นักเรียนไม่สนุกกับกิจกรรมที่ครูจัดให้ และนักเรียนขาดทักษะในการแสดงความสามารถในการค้นคว้าหาข้อมูล

เมื่อทราบข้อมูลแล้ว ครูได้นำแผนการสอนมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและมีคุณภาพ และนำไปทดลองสอนในภาคเรียนที่ 2 ซึ่งครูสามารถเตรียมและวางแผนการสอนได้ดีขึ้น โดยแสดงออกในพฤติกรรมการสอนที่พึงประสงค์ของครูที่ประเมินโดยเพื่อนครู นักเรียน ผู้บริหาร และโดยตัวครูเอง พบว่า อยู่ในระดับปฏิบัติมากที่สุด ร้อยละ 42 และระดับมาก ร้อยละ 57 และจากการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของครูตามโครงการสอน/แผนปฏิบัติการของครู พบว่า ครูทุกคนได้ทำงานในเรื่องต่าง ๆ ได้ตามเป้าหมาย ยกเว้นงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ที่ทำไม่ได้ตามแผนงาน/เป้าหมาย ครูทุกคนจึงยังต้องการเรียนรู้ด้านนี้อยู่มาก ถึงแม้ว่าจะแนบเฉลี่ยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้หลังการอบรมจะสูงกว่าก่อนการ อบรมก็ตาม

9.1.3 ด้านผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ

หลังจากโรงเรียนดำเนินนโยบายให้คณะครู พัฒนารูปแบบแผนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ให้เป็นแนวทางเดียวกัน และให้ครูนำแผนที่ตนจัดทำขึ้นไปใช้สอนจริง ผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการสามารถเรียนรู้ผลงานของครูได้ง่ายขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนและจากการดำเนินงานตามโครงการสอน/แผนปฏิบัติการของครู (ดูข้อ 9.1.2 ถึงผลการเรียนรู้ของครู) ซึ่งพบว่าโรงเรียนกำหนดเป้าหมายให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่มีคุณภาพ 137 แผน แต่ครูสามารถทำได้เกินเป้าหมาย 20 แผน แต่มีคุณภาพในระดับ 3 เพียง 52 แผน หรือร้อยละ 47 เท่านั้น

ในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการได้เรียนรู้ว่า นักเรียนมีเจตคติต่อโรงเรียนในเชิงบวก ร้อยละ 100 ในเรื่องโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีเกียรติ มีความภาคภูมิใจในโรงเรียน อยู่โรงเรียนสนุกสนาน สบายและครูเอาใจใส่ตน นักเรียนรู้สึกมั่นคงและอบอุ่น ด้านผู้ปกครองร้อยละ 72 มีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของนักเรียนในภาพรวมในระดับมากที่สุด-

มาก ส่วนครูร้อยละ 100 พอใจมากที่สุด-มาก ที่ผู้บริหารให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

คณะนักวิจัยภายนอกได้เรียนรู้และสรุปเป็นหลักการว่า ในการนิเทศเพื่อพัฒนาโรงเรียน ศึกษา นิเทศก์ต้องใช้เวลาอยู่กับโรงเรียนเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และวิธีการที่จะนำไปช่วยพัฒนาโรงเรียนต้องเป็นในลักษณะแบบเสริมพลัง โดยให้ผู้รับการนิเทศทั้งครูและผู้บริหารร่วมคิด และเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนของตนด้วย รวมทั้งกำหนดกิจกรรมการพัฒนาตนเอง และร่วมกันพัฒนาตนเอง

ผลการเรียนรู้ของคณะนักวิจัยภายนอกได้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ซึ่งสร้างขึ้นจากประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกับโรงเรียนวัดลานคา

9.2 ผลผลิต

9.2.1 นักเรียน

ครูกำหนดเป้าหมายชิ้นงานให้นักเรียนทำตลอดการวิจัย และพัฒนาพบว่า นักเรียนได้ทำชิ้นงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร้อยละ 100 คือ จำนวน 585 ชิ้น และจำนวนโครงการใน 8 กลุ่มสาระ 51 โครงการ ของระดับประถมศึกษา

9.2.2 ครู

ครูสามารถจัดทำแผนการเรียนรู้ได้ 153 แผน และจัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้แบบ 4 MAT ได้ 334 ชิ้น ครบตามเป้าหมาย ร้อยละ 100 จำนวนกิจกรรมหรือโครงการที่ครูแต่ละกลุ่มสาระร่วมกันตั้งเป้าหมายไว้ 51 กิจกรรม/โครงการ คณะครูอาจารย์ทำได้ด้วยเช่นกัน อาทิ ชุมนุมอนุรักษ์ธรรมชาติ และการตอบปัญหาวิทยาศาสตร์ ของกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ การประกวดเขียนเรียงความ ประกวดอ่านคล่องของกลุ่มสาระภาษาไทย การประกวดมารยาทไทย การสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ ของกลุ่มสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ชุมนุมกีฬาพาเพลิน ชุมนุมอาหารไทย ของกลุ่มสาระสุขศึกษา-พลศึกษา และกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี นอกจากนี้ครูยังสามารถจัดให้นักเรียนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ครบทุกแหล่งที่กำหนดไว้ทั้ง 38 แห่ง

9.2.3 ผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหาร และ ฝ่ายวิชาการ ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งประยุกต์จากแนวทางของต้นแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนวัดลานคา โดยมีการจัดตารางเรียน เวลาเรียน และจัดครูเข้าสอนตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ได้ตามความเหมาะสม ถึงแม้ว่าจะยังขาดครูวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้แนวทางการจัดปัจจัยเกื้อหนุน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาครู การจัดโครงการนิเทศภายใน ซึ่งไม่มีปัญหาอุปสรรค เป็นที่พอใจของครู รวมทั้งได้แนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กร ซึ่งได้ดำเนินการพบว่า ไม่มีปัญหาอุปสรรค เช่นกัน

9.2.4 นักวิจัยภายนอก

ผลผลิตของคณะนักวิจัยภายนอก ประกอบด้วย

- 1) ได้เครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ 3 โรงเรียน ที่ร่วม โครงการและสามารถขยายงาน เฉพาะในส่วนที่ตนประสบความสำเร็จให้กับโรงเรียนเครือข่ายร่วมเรียนรู้อีก 9 โรงเรียน โดยการประสานความคิดและประสานการดำเนินงานของคณะนักวิจัย ภายนอก
- 2) ได้นวัตกรรมรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

9.3 ผลกระทบ

จากการเข้าร่วมโครงการนี้ ส่งผลให้ครูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะการมีน้ำใจให้กัน ดัง จะเห็นได้จากเมื่อครูไปพบหนังสือที่เกี่ยวข้องก็จะซื้อหรือถ่ายเอกสารเอาไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แล้วยังซื้อ หรือถ่ายเอกสารสำหรับเพื่อนครูในโรงเรียนด้วย

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

- ไม่มี -

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบ 4 ส. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

ของ

โรงเรียนวัดพระธาตุ (049)

อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 17/C

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดการเรียนรู้แบบ 4 ส. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
ของโรงเรียนวัดพระธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

.....

1. ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

เนื่องจากปี 2542 มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ฉบับแรกของประเทศไทย มุ่งให้มีการปฏิรูปทุกด้าน ซึ่งจุดมุ่งหมายปลายทางคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามมาตรฐาน โดยมุ่งให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

โรงเรียนวัดพระธาตุเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาได้สนองนโยบายตามกฎหมายข้อนี้ แต่เนื่องจากสภาพการบริหารจัดการของผู้บริหาร และในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่มีแนวทางและไม่มีความรู้ ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม หรือจะจัดกิจกรรมอย่างไรที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ จึงเกิดการรวมตัวของคณะครูทั้งโรงเรียนเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ภายในโรงเรียน โดยสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (โครงการ วพร.) และเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เป็นตัวแปรต้น และกำหนดตัวแปรตามของการวิจัยเป็นการประเมินพฤติกรรมเด็กดี เก่ง มีสุข เมื่อโรงเรียนมีประเด็นปัญหาวิจัยที่ชัดเจนแล้ว จึงได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาภายใต้โครงการวิจัยย่อย วพร. มีเครือข่ายอีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านหนองจิก และโรงเรียนวัดลานคา ซึ่งมีประเด็นที่เป็นจุดเน้นของการวิจัยและพัฒนาเหมือนกัน และมีอาจารย์ไพเราะ พุ่มมัน เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย และนักวิจัยภายนอก มีอาจารย์อรรถมนต์ วงศ์บัณฑิต และอาจารย์สงบ สัมชะไชย ร่วมเป็นนักวิจัยภายนอก ทั้ง 3 ท่าน เป็นศึกษานิเทศก์ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

4 แนวคิด คือ

1) การปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใช้หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกคน ให้เป็นคนที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญสูงสุดอยู่ที่ตัวผู้เรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติของเขา ซึ่งจะมีความแตกต่างกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ดังนั้นผู้จัดการศึกษาหรือครูผู้สอนรวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องให้ความสำคัญ และเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ในขณะที่เดียวกันการจัดการศึกษาก็ต้อง

มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตน โดยมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2) การปฏิรูปทั้งโรงเรียน หมายถึง การปฏิรูปการเรียนรู้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมกับการจัดการศึกษา ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากตัวผู้เรียนที่เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดแล้ว ยังมีครูผู้สอน ซึ่งต้องปฏิรูปเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ ผู้เรียนและผู้สอนยินดีที่จะเปลี่ยนแปลง แต่ฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น ผู้บริหาร เพื่อนครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกอื่น ๆ ในชุมชนไม่สนับสนุนส่งเสริม หรือเป็นอุปสรรคไม่ให้มีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงเพียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดย่อมเป็นไปได้ยาก และขาดพลังที่จะทำให้เกิดผลดีในระบบใหญ่ หรือในวงกว้าง ดังนั้น แนวคิดการปฏิรูปหรือการพัฒนาทั้งโรงเรียนจึงมีความสำคัญ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลง / การพัฒนาพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน

3) การมีจุดเน้นในการปฏิรูป เป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้เกิดการรวมพลังที่ชัดเจนในการปฏิรูปที่มีหลายเรื่องและหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินการปฏิรูปในเรื่องที่เป็นจุดเน้นนั้นอย่างเห็นผลประจักษ์ในเวลาที่กำหนด และผู้ปฏิบัติทุกฝ่ายก็จะเกิดแรงจูงใจให้ดำเนินการในประเด็นอื่น ๆ ต่อไปได้โดยง่าย

4) การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยศึกษาหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาในการทำงานของตน และในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาความรู้ใหม่ให้กับตนเองด้วย กระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สามารถเชื่อมการปฏิบัติงานหลายด้าน ถ้าผู้วิจัยเป็นครู งานของครู 3 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การศึกษาวิจัยและการเรียนรู้เพื่อปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหา ก็จะประสานสัมพันธ์กลายเป็นงานเดียวกัน โดยไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีภาระมากเกินไปเหมือนการมองงานเหล่านี้แยกส่วนกัน

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

1) ตัวแปรตาม : เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ของนักเรียน โดยโรงเรียนวัดพระธาตุได้กำหนดตัวบ่งชี้ของตัวแปรตามทั้ง 3 คุณลักษณะไว้ดังนี้

คนดี	มี	6	ตัวบ่งชี้
คนเก่ง	มี	8	ตัวบ่งชี้
คนมีความสุข	มี	5	ตัวบ่งชี้

รายละเอียดของ 19 ตัวบ่งชี้ปรากฏอยู่ในผังตัวบ่งชี้ หน้า 11-12

2) ตัวแปรต้น : การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT โดยคณะครูของโรงเรียนวัดพระธาตุได้สำรวจสภาพปัญหาของนักเรียนและความต้องการของโรงเรียน แล้วพิจารณาเห็นว่า แนวคิดและหลักการของกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาได้อย่างสมดุลกัน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ครูสามารถใช้วิธีสอนให้

นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขได้ โรงเรียนวัดพระธาตุจึงได้เลือกให้ครูทุกคนทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เป็นประเด็นตัวแปรต้น เพื่อครูทั้งโรงเรียนจะได้ร่วมพลังกันศึกษาวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1. สร้างประสบการณ์
2. วิเคราะห์ประสบการณ์
3. นำประสบการณ์สู่ความคิดรวบยอด
4. พัฒนาความรู้ด้วยข้อมูล
5. ทำตามแนวคิดที่กำหนด
6. สร้างชิ้นงานตามความถนัด/สนใจ
7. วิเคราะห์ผลดี/นำไปประยุกต์ใช้
8. แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นหรือการเผยแพร่

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนวัดพระธาตุ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ตั้งอยู่ที่ตำบลศาลาขาว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ก่อตั้งมาเป็นเวลา 68 ปีแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นโดยเฉพาะในด้านการกีฬาของนักเรียน ส่วนด้านมาตรฐานทางกายภาพของโรงเรียนก็เด่นเช่นกัน โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2545 ได้รับคัดเลือกเป็น “หนึ่งตำบลหนึ่งโรงเรียนคุณภาพ” ทั้งนี้เพราะโรงเรียนได้ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ที่มีผลงานดีเด่น จากจำนวนครูประจำการ 25 คน มีระดับปริญญาโท 3 คน และที่เหลือมีคุณวุฒิปริญญาตรี อายุเฉลี่ยประมาณ 48 ปี จำนวนนักเรียนทั้งหมด 534 คน เรียนอยู่ในระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวยของนักเรียนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 85 ประกอบอาชีพกสิกรรม และเลี้ยงสัตว์ นอกนั้นรับจ้างและเป็นข้าราชการ

สภาพชุมชนของโรงเรียนวัดพระธาตุ เป็นเขตที่มีประชากรหนาแน่น ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้น้อย

ลักษณะเฉพาะของโรงเรียน เมื่อพิจารณาจากรางวัลดีเด่นที่ได้รับ ส่วนใหญ่เป็นด้านกีฬา และเป็นกีฬาของนักเรียนหญิงทั้งหมด

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนานักเรียนด้านคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
- 4.2 เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนา/ปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน

4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้ยุทธศาสตร์การประยุกต์แนวการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะการเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ของนักเรียน แนวการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT มีจุดเน้นสำคัญ 4 ด้าน คือ ประสพการณ์ตรง การสังเกตและวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติ และการสรุปความคิดรวบยอดของผู้เรียน ในการกำหนดตัวบ่งชี้ของคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ซึ่งเป็นผลที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียน ครูในโรงเรียนวัดพระธาตุร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ย่อย ๆ ของ 19 ตัวบ่งชี้หลัก (ดูข้อ 8.1) ให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ตามจุดเน้นทั้ง 4 ด้าน ตัวอย่าง เช่น

ตัวบ่งชี้	ดี	เก่ง	มีความสุข
หลัก	- มีความขยัน	- มีความตั้งใจสู่ความสำเร็จ	- สุขภาพแข็งแรง
ย่อย 1	- ทำงานเสร็จทันกำหนด	- ทำงานทันทีที่ได้รับมอบหมาย	- ร่างกายแข็งแรง
ย่อย 2	- การมาเรียนร้อยละ 80	- แก้ไขปัญหา/ข้อบกพร่องในขณะทำงาน	- ร่างกาย เครื่องใช้สะอาด
หลัก	- มีความซื่อสัตย์	- สรุปข้อมูล	- อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
ย่อย 1	- พูดตรงกับความเป็นจริง	- เก็บใจความสำคัญ	- รู้จักเห็นใจผู้อื่น
ย่อย 2	- ไม่ลอกงานเพื่อน	- เนื้อหาถูกต้อง ตรงประเด็น	- มีความคิดเป็นเหตุเป็นผล

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนหลากหลาย แต่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ เริ่มจากแหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น การบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (ตัวแปรตาม) การจัดกิจกรรม/โครงการที่สนับสนุนสาระและทักษะการเรียนรู้ โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การฝึกปฏิบัติจริง และการฝึกใช้สมองทั้งซีกซ้าย-ขวา

5.1.3 ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และวัดประเมินผลนักเรียนด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์เหล่านั้น ร่วมด้วยการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนด้านคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ตามตัวบ่งชี้ที่ได้กำหนดไว้

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน โดยงานวิจัยที่ทำการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียนในกลุ่มสาระ/วิชาต่าง ๆ และในด้านการปรับพฤติกรรมของนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ด้วย ตัวอย่างเช่น การวิจัยปฏิบัติการที่ครูใช้กระบวนการกลุ่ม และการเสริมแรงหลายวิธีในการกระตุ้นเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมการทำงานที่รีบร้อนเป็นการทำงานที่ประณีตอย่างมีความสุข รับผิดชอบ และสร้างสรรค์ได้ ในการเรียนกลุ่มสาระทัศนศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 คน

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ

ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนอย่างมีการรวมพลังกัน ประกอบด้วย

5.2.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากรในโรงเรียนให้ตรงกันเกี่ยวกับวิธีการ/แนวทาง/นวัตกรรมที่นำมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ตัวแปรต้น) เพื่อพัฒนานักเรียนตามจุดเน้นที่โรงเรียนกำหนด (ตัวแปรตาม)

5.2.2 การจัดปัจจัยเอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในด้านการบริหารวิชาการ การพัฒนาบุคลากร การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และบรรยากาศทางการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมทำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5.2.3 การร่วมกันคิดเพื่อกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยให้ครูเขียนโครงการสอน หรือแผนปฏิบัติการสอนประจำปี รวมทั้งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นทั้งระยะสั้นและระยะยาว

5.2.4 การนำชุมชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ โดยเน้นการมาร่วมคิดร่วมตัดสินใจ นอกเหนือจากการร่วมกิจกรรมเป็นวิทยากรหรือกรรมการต่าง ๆ

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

5.3.1 การสร้างความเป็นเครือข่ายระหว่างโรงเรียนวัดพระธาตุ กับอีก 2 โรงเรียนที่ร่วมในโครงการวิจัยย่อย วพร. เดียวกัน การช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทั้ง 3 โรงเรียน มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่นักวิจัยภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือเฉพาะในส่วนที่โรงเรียนวัดพระธาตุต้องการ

5.3.2 ประสานแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของครู ของผู้บริหาร และของนักวิจัยภายนอก แผนทั้งหมดจะสะท้อนประเด็นสำคัญ คือ สาเหตุที่ทำ (Why) ทำอะไร (What) ทำอย่างไร (How) ทำเมื่อไร (When) และใครทำ (Who) บุคลากรทั้ง 3 ฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกัน และติดตามความก้าวหน้าของกันและกันได้ นักวิจัยภายนอกและโรงเรียนวัดพระธาตุ สามารถกำหนดกิจกรรมหรือเรื่องที่โรงเรียนต้องการให้ช่วยเหลือโดยเฉพาะได้ เมื่อพบว่าการดำเนินงานมีปัญหา หรืออุปสรรคที่ทำให้ล่าช้า ทั้งครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกสามารถปรับเปลี่ยนแผนของแต่ละฝ่ายได้อย่างทันการ

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

การดำเนินงานประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

- ตอบรับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 (สพจ. เก่า) เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยเป็นโรงเรียนประเภทขนาดกลาง

- จัดอบรมพัฒนาบุคลากรด้านวิชาการที่ขาดและสำคัญเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนัก และกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

- จัดการประชุมชี้แจงอย่างเป็นทางการ และการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ให้ครูทุกคนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอน
- สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและพิจารณาเลือกประเด็นการเรียนรู้ได้จุดเน้นด้านวิธีการ และผลที่คาดหวังให้เกิดกับนักเรียน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาบุคลากร

- จัดอบรมบุคลากรทุกคนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ (ตัวแปรต้น) และเป้าหมายที่ต้องการ (ตัวแปรตาม)
- ประชุมกำหนดแนวทางการดำเนินงานรวมทั้งข้อปฏิบัติร่วมกัน โดยมีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ ในระยะแรก เน้นการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติจริง ในระยะที่สอง เป็นการพัฒนาบุคลากรเพิ่มเติมด้วยการศึกษา ดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสรุปผลงานร่วมกัน และการแสดงผลงาน

ขั้นที่ 4 การวางแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

- ผู้บริหารประธานนักวิจัยภายนอก และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้ร่วมกันกับคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย จนถึงคำอธิบายรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นเป็นรายปี
- ครูที่สอนในระดับชั้นเดียวกัน กำหนดรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT และการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวหลักสูตรสถานศึกษาที่ได้ร่วมกันพัฒนา
- ฝ่ายบริหารและฝ่ายวิชาการร่วมกันปรับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยเฉพาะการปรับตารางการเรียนการสอน การปรับคาบเวลาและการจัดครูเข้าสอน รวมทั้งการจัดการนิเทศภายใน การนำชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมพัฒนานักเรียน

ขั้นที่ 5 การทำแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

- ฝ่ายบริหารและฝ่ายวิชาการ โดยการสนับสนุนทางวิชาการของคณะนักวิจัยภายนอก ร่วมกันประสานให้บุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียน จัดทำแผนของตนเป็นแผนรวมของแต่ละ

ฝ่ายที่สะท้อนรายการที่จะดำเนินงาน สาเหตุที่ทำ ทำอะไร ทำอย่างไร ทำและเสร็จเมื่อไร และใครเป็นคนทำ

ขั้นที่ 6 การพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

- ครู ผู้บริหารและนักวิจัยภายนอกร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ คุณลักษณะของนักเรียนด้านความดี ความเก่ง และความสุข โดยให้ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลักของทั้ง 3 ด้าน รวม 19 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้อย่อย ของแต่ละตัวบ่งชี้หลัก รวมแล้วได้ 42 ตัวบ่งชี้อย่อย
- ตัวบ่งชี้วิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ให้เป็นไปตามขั้นตอนของรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาไว้ 8 ขั้นตอน (ดูผังตัวบ่งชี้หน้า 11-12)
- ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ได้กำหนดตามภารกิจหลักของครู ผู้บริหารและนักเรียน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ

ขั้นที่ 7 การจัดทำเครื่องมือวิจัย

- ด้วยการสนับสนุนทางวิชาการของนักวิจัยภายนอกโรงเรียนจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู และผู้บริหารซึ่งประกอบด้วย แบบทดสอบนักเรียน แบบประเมินพฤติกรรมของครูและนักเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจ และเจตคติของนักเรียนและผู้ปกครอง/ชุมชน รวมทั้งแผนการจัดการเรียนรู้ และแผนปฏิบัติการหรือโครงการสอนของครู
- นักวิจัยภายนอกจัดทำเครื่องมือวิจัยเพิ่มเติมนอกเหนือจากการร่วมใช้เครื่องมือบางส่วน ของครู และผู้บริหาร

ขั้นที่ 8 การปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

- ครูจัดทำแผนการเรียนรู้และสอนตามแผนเป็นการวิจัยทดลองใช้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT
- ครูเรียนรู้ว่ามีปัญหากับผู้เรียนบางส่วน โดยการสังเกต ประเมิน และทดสอบก่อน-หลังสอน จึงดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน แก้ปัญหาช่วยเหลือนักเรียนส่วนนั้นให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้
- ผู้บริหาร/ ฝ่ายบริหาร / ฝ่ายวิชาการ ดำเนินงานตามแผนโดยการวิเคราะห์แผนปฏิบัติการประจำปี/ โครงการสอนของครูแล้วสรุปจุดเน้น อาทิ นิเทศแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งสำรวจความคิดเห็น ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้เสียแล้วนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงเป็นระยะ ๆ

ขั้นที่ 9 การเผยแพร่ผลงานและขยายผล

- โรงเรียนประเมินความสำเร็จของโครงการตามตัวบ่งชี้จากผลการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย เปรียบเทียบกับเป้าหมายตามแผนปฏิบัติงาน และจากความคิดเห็น ความรู้ และเจตคติ เปรียบเทียบก่อน-หลังการดำเนินงาน
- นักวิจัยภายนอกประเมินด้านผลการนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT ในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารวิชาการ และการนิเทศภายในภายนอก

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการวัดตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะด้านดี เก่ง และมีความสุข ครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยการสังเกตและประเมินพฤติกรรมระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอน การตรวจชิ้นงาน และการทดสอบในช่วงเวลาที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบประเมิน แบบสอบถาม และแบบทดสอบ

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

ครู

ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกเป็นผู้ประเมินครู ด้านพฤติกรรมการสอน และการดำเนินงานตามแผนการวิจัย นอกจากนี้ยังประเมินพัฒนาการด้านความรู้ก่อน-หลังการอบรมทุกเรื่อง มีการรับฟังความคิดเห็นและความพึงพอใจของครูในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ 4 MAT และการดำเนินงาน ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบประเมินพฤติกรรม และการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนสอน

ผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ

นักวิจัยภายนอก เป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร/ ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่กำหนด 4 ด้านหลัก คือ การจัด ปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน การจัดระบบนิเทศภายใน การเอาใจใส่ติดตามและร่วม ดำเนินงานเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ครู การนำผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน วิธีวัด และประเมินได้ใช้เครื่องมือที่ร่วมจัดทำกับโรงเรียน เป็นแบบสอบถาม แบบประเมินพฤติกรรม และแบบ วัดเจตคติ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่บางส่วนไม่ได้ใช้กับผู้ถูกประเมินโดยตรง แต่ได้ใช้กับครู นักเรียน และ ผู้ปกครอง ข้อมูลที่ได้จะเชื่อมโยง/ สะท้อนถึงผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการด้วย

นักวิจัยภายนอกผู้มาร่วมงานพัฒนาโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกเป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยพิจารณาจาก ความรู้ความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งสะท้อนในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการแก่ผู้บริหาร/ฝ่าย

วิชาการ และคณะครู รวมทั้งจากการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของครูและผู้บริหารต่อรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT และต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

สรุปผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก ได้แสดงให้เห็นปรากฏในการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ซึ่งถือว่าเป็นผลการเรียนรู้จากการที่เข้าไปช่วยเหลือโรงเรียนให้ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ดูรายละเอียดของรูปแบบได้จากบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน : ระดับโครงการวิจัยย่อย)

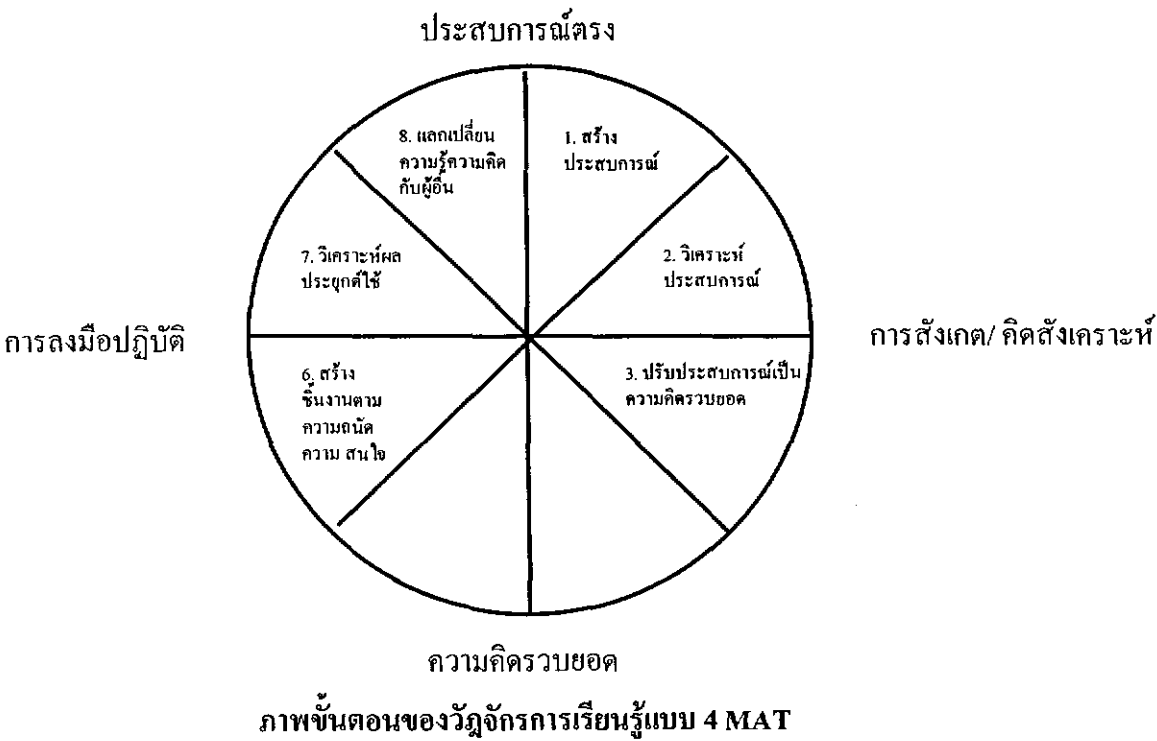
8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

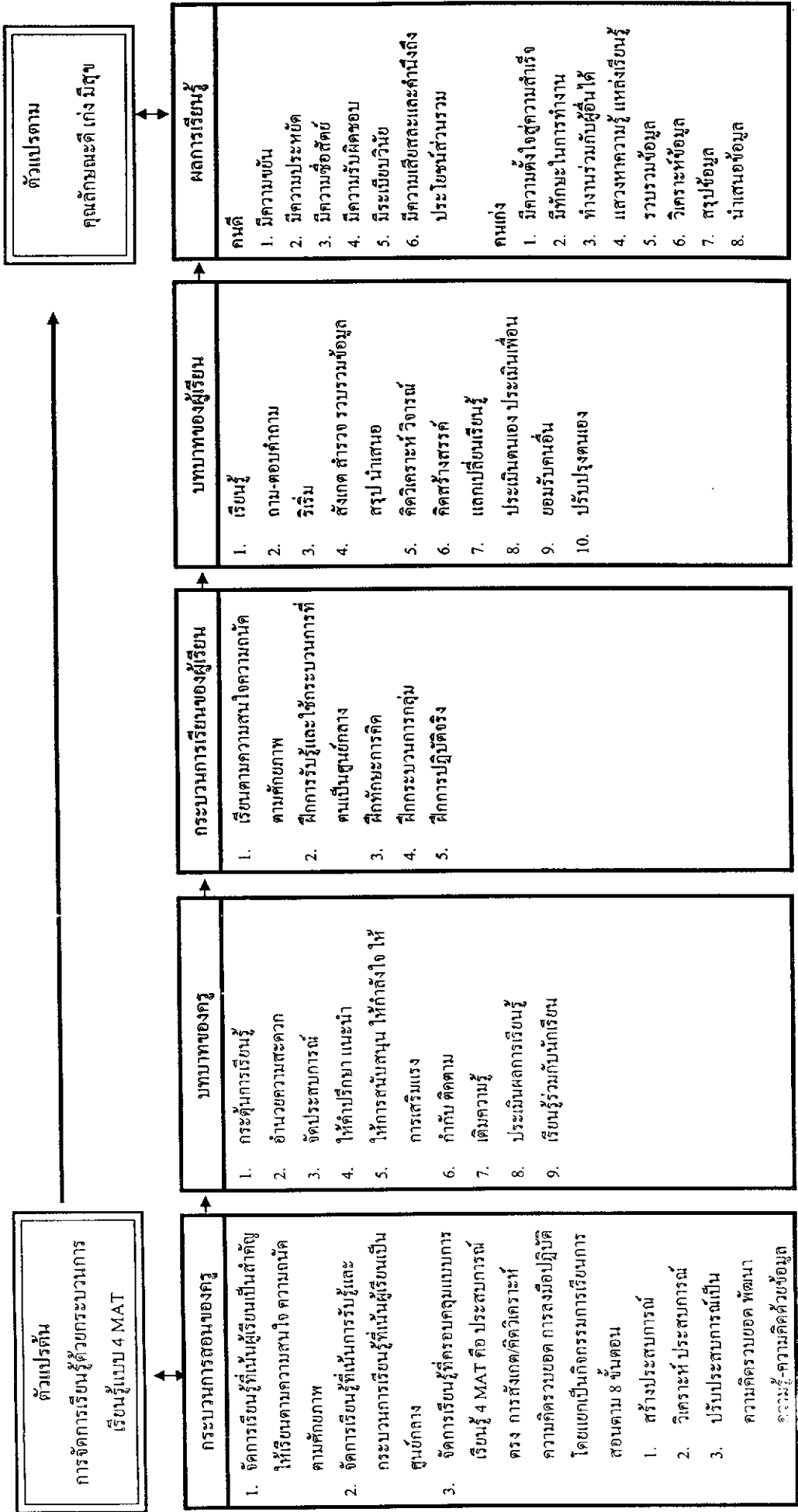
จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

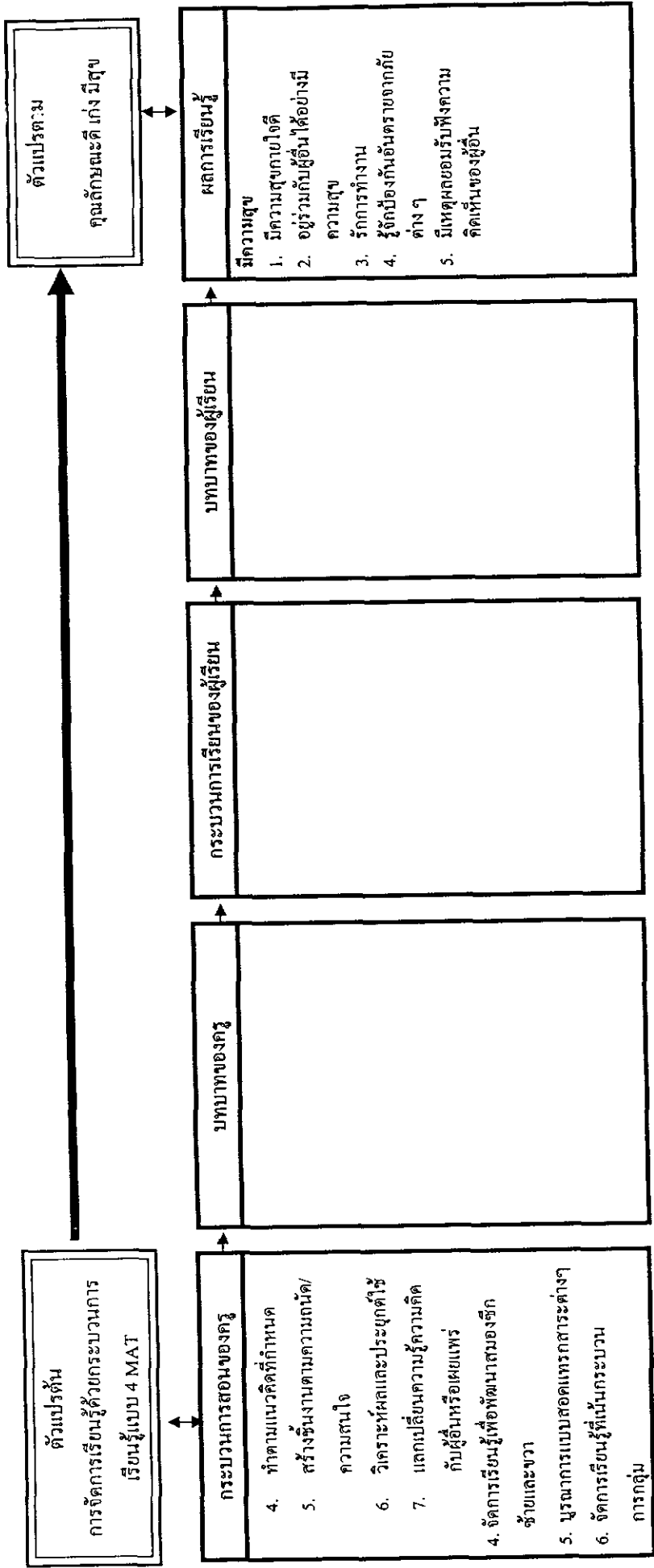
8.1.1 รูปแบบที่ 1 : การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุขของนักเรียน

ครูในโรงเรียนวัดพระธาตุ ได้เริ่มต้นจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนา นักเรียนด้านการเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข เช่นเดียวกับอีก 2 โรงเรียนในโครงการ โดยครูจัดกิจกรรม/ กระบวนการสอน และแสดงบทบาทที่ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนดำเนินกิจกรรม/ เกิดกระบวนการเรียนรู้ และแสดงบทบาทตามแนวทางและขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT อย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามตัวบ่งชี้ ด้านคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ (ดูรายละเอียดตามผังตัวบ่งชี้ หน้า 11-12)

รหัสโรงเรียน 049 โรงเรียนวัดพระธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี รหัสโครงการ RDL17/C
ตัวบ่งชี้ การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข

8.1.2 รูปแบบที่ 2 : การจัดการเรียนรู้แบบ 4 ส. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุขของนักเรียน

1) ความเป็นมา

การจัดกิจกรรมตามแนวของ 4 MAT มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 8 ขั้นตอน ครูทุกคนได้รับการพัฒนาความรู้ มีความเข้าใจ และนำกลับไปเขียนแผนและจัดการเรียนการสอนของตนในแต่ละกลุ่มสาระ หลังจากนั้นผู้วิจัยภายนอกได้ออกนิเทศติดตามผลการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม ตลอดจนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของครูแต่ละกลุ่มสาระ พบขั้นตอนการเรียนการสอนตามแนว 4 MAT มีปัญหาดังนี้

1.นักเรียนไม่ชอบคิด ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมของครู ก่อนจัดกิจกรรมให้นักเรียนฝึกคิด ครูไม่รู้จะเริ่มต้นการจัดกิจกรรมอย่างไร ส่วนใหญ่เริ่มต้นสอนจะมุ่งใช้เพลง เกม เป็นต้น เริ่มต้น ซึ่งบางครั้งเพลงและเกมก็ไม่เกี่ยวกับสาระที่สอน

2.นักเรียนไม่ค่อยค้นคว้าหาความรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อ แหล่งการค้นคว้ามีน้อย

3.การทำชิ้นงานและผลงานนักเรียนส่วนใหญ่จะคิดไม่ค่อยออกว่าจะทำอะไรดี

4.การขยายผลงานหรือเผยแพร่ผลงาน นักเรียนไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมนี้เพราะครูไม่มี

เวทีให้

แต่ขณะเดียวกันแนวการจัดกิจกรรมแบบ 4 MAT ให้ประโยชน์มากมาย เด็กได้รู้จักคิดค้นมากกว่าเดิม เด็กมีความสุขในการทำงานและเรียนรู้ ครูผู้สอนมีหลักในการจัดกิจกรรมมากกว่าเดิม และมีขั้นตอนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ได้ครบถ้วนและดีมาก และการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จด้วยดี เมื่อพบปัญหาต่าง ๆ จึงได้ประชุมปรึกษาหารือกับนักวิจัยภายนอก และพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างครูทุกคน และร่วมกันกำหนดนวัตกรรม หรือวิธีสอนใหม่เพื่อให้ชัดเจนและฝึกนักเรียนได้จริง โดยกำหนดขั้นตอน หรือรูปแบบการเรียนการสอน 4 ส. ซึ่งมี 4 ขั้นตอน 8 กิจกรรม และนำไปทดลองครูสามารถเข้าใจและจัดกิจกรรมได้ชัดเจนขึ้น นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติมากขึ้นในประเด็นที่ต้องการฝึกหรือเคยมีปัญหา

2) หลักการและแนวคิด

รูปแบบ 4 ส. ยึดหลักการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา ตัวบ่งชี้ของคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังกล่าวมี 19 ตัวบ่งชี้ ชุดเดียวกันกับเมื่อครูดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT (ดูตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ในผังตัวบ่งชี้หน้า 11-12)

3) วัตถุประสงค์

1.เพื่อให้ครูมีแนวการจัดกิจกรรม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.เพื่อให้ครูมีแนวการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

4) รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 ส.

กระบวนการเรียนการสอนแบบ 4 ส. มี 4 ขั้นตอน คือ สำรวจ เสริม สร้าง เสนอ มีกิจกรรม 8 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 สำรวจ เป็นขั้นที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนทบทวนความรู้เดิม หรือพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ที่มีก่อนที่จะเรียนเรื่องใหม่ต่อไป

กิจกรรมที่ 1 คิดค้นคนเดียว เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนหาประสบการณ์หรือพื้นฐานความรู้เดิมด้วยตนเอง

กิจกรรมที่จัด

1. ตั้งคำถามหรือประเด็นให้เด็กคิดหรือค้นหา
2. ให้แต่ละคนสำรวจค้นคว้าหาคำตอบตามที่ครูตั้งคำถาม

ผลงานนักเรียน อาจเสนอผลการค้นคว้าด้วยการบอกเล่า เขียน วาดภาพ

การวัดประเมินผล ประเมินผลการเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขได้จากการสังเกต พฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติ ผลงาน ฟังจากการเสนอผลงาน ฯลฯ

กิจกรรมที่ 2 คิดวิเคราะห์ร่วมกับเพื่อน เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ร่วมกับเพื่อนในแ่งมุมต่าง ๆ ของประสบการณ์เดิม หรือคำตอบที่หามาได้

กิจกรรมที่จัด

1. ให้นักเรียนนำความคิดที่ตนเองคิดได้ มาคิดร่วมกับเพื่อน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติม

2. นักเรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์คำตอบที่ได้ในแ่งมุมต่าง ๆ เช่น จำแนกตามสถานะ เปรียบเทียบ แยกประเภท

ผลงานนักเรียน เสนอผลงานเป็นกลุ่ม อาจนำเสนอโดยการเล่าเรื่อง เขียนสรุป วาดภาพ ฯลฯ

การวัดประเมินผล การเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ได้จากการตรวจผลงาน สังเกตพฤติกรรมขณะปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อน และสัมภาษณ์ตัวนักเรียนเอง หรือเพื่อน ๆ

ขั้นที่ 2 เสริม เป็นขั้นที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเสริมสร้างความรู้ในสาระที่เรียน

กิจกรรมที่ 1 หาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นขั้นการจัดกิจกรรมที่ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในสาระที่จะเรียน

กิจกรรมที่จัด

1. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น จากเอกสาร จากผู้รู้ จากชุมชน ครูจะเป็นผู้สอนหลักการ ทฤษฎี กรณีสาระนั้นไม่สามารถค้นคว้าได้เอง*8

2. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ค้นคว้าได้กับเพื่อน

ผลงานนักเรียน เอกสารรายงานผล หรือผลสรุปกิจกรรมที่นักเรียนทำ

การวัดประเมินผล ความเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ได้จากการตรวจชิ้นงาน
สังเกตพฤติกรรมผู้เรียน การปฏิบัติกิจกรรม ฯลฯ

กิจกรรมที่ 2 สรุปลงเป็นความรู้ เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนสรุปลงความรู้ที่ค้นคว้ามา
กิจกรรมที่จัด

ครูตั้งประเด็นให้ผู้เรียนสรุปลงความรู้ที่ได้โดยสรุปลงคนเดียว สรุปร่วมกับเพื่อน
หรือสรุปร่วมกับครู

ผลงานนักเรียน สรุปลงเป็นความเรียง หรือ Mind mapping หรือเป็นชิ้นงานตามสาระ
นั้น ๆ

การวัดประเมินผล การเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสุข โดยตรวจจากผลงาน สังเกต
พฤติกรรม ดูวิธีการเสนอผลงาน ฯลฯ

ขั้นที่ 3 สร้าง เป็นขั้นที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีทักษะความชำนาญในเรื่องที่เรียน

กิจกรรมที่ 1 ฝึกทักษะ เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อฝึกทักษะในเรื่องที่เรียนรู้อย่างแล้ว
กิจกรรมที่จัด

1. ให้ทำแบบฝึกหัดตามหลักการที่เรียนมา
2. ให้ค้นคว้างานจากหลักการที่เรียนมาเพิ่มเติม
3. ปฏิบัติตามข้อตกลง

ผลงานนักเรียน แบบฝึกหัด ชิ้นงานที่ค้นคว้าตามข้อกำหนด การปฏิบัติงาน

การวัดประเมินผล ความเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสุข โดยตรวจผลงานสังเกต
พฤติกรรมขณะปฏิบัติตามข้อตกลงหรือปฏิบัติงาน ฯลฯ

กิจกรรมที่ 2 สร้างชิ้นงาน เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่เรียนมาตั้งแต่แรกมาสร้าง
ชิ้นงานตามความคิดของตนเอง

กิจกรรมที่จัด ครูควรเสนอแนวการสร้างชิ้นงานให้เด็กหลาย ๆ วิธีและให้ผู้เรียน
เลือกสร้างชิ้นงานตามความสนใจ

ผลงานนักเรียน ชิ้นงาน เช่น เรียงความ หนังสือเล่มเล็ก งานประดิษฐ์

การวัดประเมินผล ความเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยตรวจผลงาน สังเกตพฤติกรรม
ขณะปฏิบัติงาน สอบถามล่วงหน้า

ขั้นที่ 4 เสนอ เป็นขั้นที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลงาน
ตลอดจนเผยแพร่ความรู้

กิจกรรมที่ 1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีเอกสารแลกเปลี่ยน
เรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน ๆ ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่

กิจกรรมที่จัด

1. ผู้เรียนนำผลงานมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน โดยแลกเปลี่ยนในกลุ่มย่อย
แล้วให้เพื่อนติชม และปรับปรุงการใช้ผลงาน
2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนกลุ่มใหญ่

3. ให้ผู้เรียนปรับปรุงผลงาน หรือทำผลงานใหม่หลังจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน

ผลงานนักเรียน ชิ้นงาน

การวัดประเมินผล ความเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสุข โดยตรวจผลงานที่มีการปรับปรุงหรือพัฒนา สังเกตพฤติกรรมขณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฯลฯ

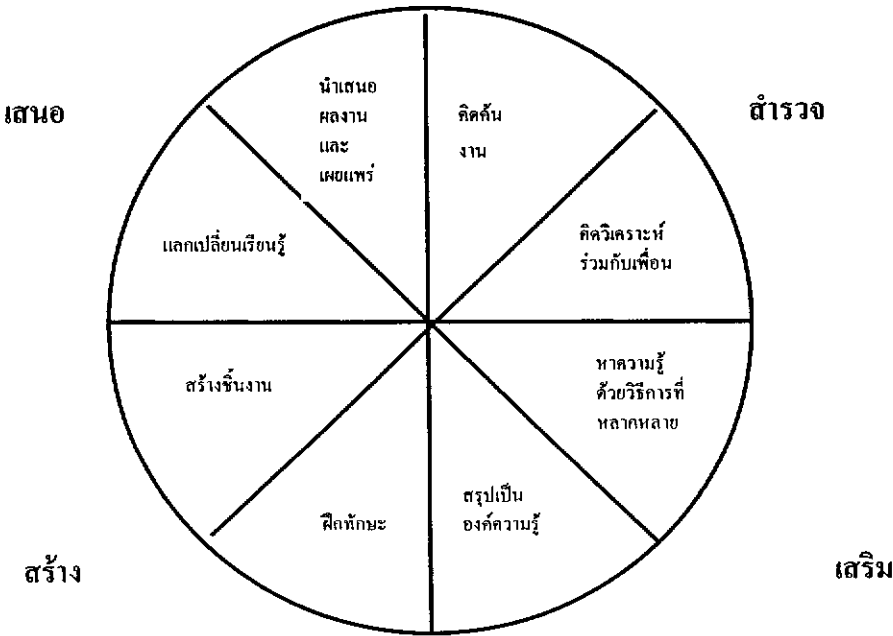
กิจกรรมที่ 2 การนำเสนอผลงานและเผยแพร่ผลงาน เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จมาเผยแพร่

กิจกรรมที่จัด

1. ผู้เรียนแต่ละคนเสนอผลงานแก่เพื่อนในแ่งมุมต่าง ๆ ตั้งแต่การวางแผน การลงมือทำ สารของผลงาน ประโยชน์ที่ได้ ข้อบกพร่องของผลงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อพึงระวังในการทำงาน

2. นำผลงานที่เสนอเพื่อน ๆ แล้วมาจัดแสดงให้เพื่อน ๆ ชม เพื่อการแลกเปลี่ยน ชักถาม หรือทดลองเล่น

3. จัดกิจกรรมขยายความรู้แก่เพื่อนห้องอื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ
ผลงานนักเรียน รูปแบบการนำเสนอรายงาน รูปแบบการแสดงผลงาน
การวัดประเมินผล ความเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสุข โดยสังเกตวิธีการนำเสนอ สังเกตผลการจัดนิทรรศการ สังเกตพฤติกรรมขณะรายงาน และตอบข้อซักถามเกี่ยวกับผลงาน ฯลฯ

ภาพขั้นตอนของวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4 ส.

8.2 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร : รูปแบบการนิเทศภายใน แบบสร้างพลังงาน (Empowerment Supervision)

ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกิจกรรมนิเทศภายใน คือ การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม

ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนัก เป็นการสร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูในงานหลักที่ต้องปฏิบัติได้แก่ งานหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผล และการปฏิรูปการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 สัมครสมานค้นหา เป็นการร่วมกันคิดร่วมกันสำรวจเกี่ยวกับสภาพเป็นจริงของโรงเรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียน มีจุดดี จุดด้อย อย่างไร แล้วการพัฒนาโรงเรียนจะดำเนินงานอย่างไร

ขั้นที่ 3 กำหนดสิ่งมีคุณค่า เป็นขั้นที่ให้ครูทุกคนกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานของตนในแต่ละปีเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนา หลังจากนั้นนำเป้าหมายมารวมกันในภาพรวม เพื่อกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานของโรงเรียน สิ่งที่กำหนดในขั้นนี้จะเป็นเป้าหมายในการนิเทศภายในร่วมกัน

ขั้นที่ 4 พัฒนากิจกรรม เป็นขั้นที่ทุกคนต้องร่วมมือกันคิดกิจกรรมที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ การเยี่ยมห้องเรียน การประชุมสัมมนา การพัฒนาบุคลากร การไปศึกษาดูงาน การจัดแสดงผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นที่ 5 นำสู่คิด-พิชิตปัญหา เป็นขั้นที่ดำเนินงานตามกิจกรรมขั้นที่ 4 คือ ครูแต่ละกลุ่มจะร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันแก้ไขปรับปรุง แนะนำ ช่วยเหลือกันเป็นระยะ ๆ ในฐานะกัลยาณมิตร เพื่อนผู้หวังดีต่อกัน

ขั้นที่ 6 เพิ่มพูนพลังปัญญา เป็นขั้นที่ครูแต่ละกลุ่มนำผลที่ดำเนินการแล้วมาสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูกลุ่มอื่น ๆ

ขั้นที่ 7 ประชาสัมพันธ์มวลชน เป็นขั้นที่จัดแสดงผลงานเผยแพร่แก่ชุมชน ผู้ปกครองหน่วยงานอื่น เน้นการให้กำลังใจ ชื่นชมการทำงานของครูและนักเรียน ผลงานที่แสดงมีทั้งผลงานของนักเรียน ครู และโรงเรียนในภาพรวม

8.3 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอก : รูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision)

จากประสบการณ์ตรงที่ได้ร่วมเรียนรู้จากการทำงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในโครงการวิจัยย่อย วพร. กับ 3 โรงเรียน ซึ่งรวมโรงเรียนวัดพระธาตุด้วย คณะนักวิจัยหลักซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้ดำเนินงานด้วย ยุทธศาสตร์การนิเทศแบบกัลยาณมิตร มีการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนา การให้อิสระ การเห็นความสำคัญของทุกคนในโรงเรียน และการสร้างความมั่นใจให้กับทุกคนในโรงเรียน จนสามารถนำความรู้ และทักษะมาพัฒนานวัตกรรมเป็นรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ประกอบด้วยขั้นตอนการนิเทศ 7 ขั้นตอน เช่นเดียวกับรูปแบบการนิเทศของผู้บริหารดังกล่าวในข้อ 8.2

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับพอใช้ ในด้านคุณลักษณะ คี เก่ง มีสุข พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ร้อยละ 90 มีความสุขในการเรียนรู้ ร้อยละ 66 มีคุณลักษณะเป็นคนดีตามเกณฑ์ที่ประเมิน และร้อยละ 50 เป็นคนเก่ง นอกจากนี้ นักเรียนยังแสดงความภาคภูมิใจที่ได้อยู่โรงเรียนนี้ รู้สึกมั่นคง อบอุ่น และมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน ร้อยละ 85

9.1.2 ด้านครู

ครูส่วนใหญ่เรียนรู้การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันพัฒนาโรงเรียน และเรียนรู้ที่จะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการปฏิบัติงานของตนเอง และร่วมกันกำหนดของกลุ่ม ทุกคนเรียนรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการสอนของตนโดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ รับการประเมินคุณภาพแผนเหล่านั้นก่อนสอนจริงทุกแผน รวมทั้งมีการวางแผนปฏิบัติการสอน/ โครงการสอนตลอดปีการศึกษา และเป้าหมายที่ครูกำหนดในโครงการสอนนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นเป้าหมายการนิเทศอย่างดี ครูทุกคนมีส่วนร่วมกันกำหนดกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันตามเป้าหมาย ครูจึงมีกระบวนการและผลการเรียนรู้ต่อเนื่อง

9.1.3 ด้านผู้บริหาร

ผู้บริหาร/ ฝ่ายวิชาการ เรียนรู้ว่าเมื่อปรับตารางสอน/ การเรียนรู้หรือจัดเวลาเรียนใหม่ รวมทั้งจัดครูเข้าสอนตามความถนัดส่วนใหญ่ ช่วยให้ครูมีเวลาว่างพอที่จะเตรียมการสอนได้อย่างมีคุณภาพ แม้เกิดปัญหากรณีที่ทำให้จำนวนชั่วโมงของครูแตกต่างกัน และเกิดความไม่พอใจกันขึ้น และเมื่อแก้ไขปัญหาก็ยังสามารัรับคำปรึกษาและการชี้แนะ ทำให้แก้ปัญหาได้จากศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่นักวิจัยภายนอก

นอกจากนี้ยังเรียนรู้ว่าครูมีพลังกาย ใจ และความคิดที่จะรวมพลังกันได้เมื่อทุกคนเข้าใจและได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายของงานนั้น ๆ ทำให้ทุกคนมีความภาคภูมิใจในงานที่ทำ และเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมซึ่งเห็นผลได้จากการพัฒนาระบบ/รูปแบบการนิเทศภายในแบบเสริมพลัง ถึงแม้ว่าการนิเทศในเรื่องการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และการให้ชุมชน/ ผู้ปกครองมาช่วยคิดช่วยพัฒนางานโรงเรียน จะยังไม่ประสบความสำเร็จนัก

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

คณะนักวิจัยภายนอกได้เรียนรู้และสรุปเป็นหลักการว่า ในการนิเทศเพื่อพัฒนาโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ต้องใช้เวลาอยู่กับโรงเรียนเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และวิธีการที่จะนำไปช่วยพัฒนาโรงเรียนต้องเป็นในลักษณะแบบเสริมพลัง โดยให้ผู้รับการนิเทศทั้งครูและผู้บริหารร่วมคิด และเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาโรงเรียนของตนด้วย รวมทั้งกำหนดกิจกรรมการพัฒนาตนเอง และร่วมกันพัฒนาตนเอง

ผลการเรียนรู้ของคณะนักวิจัยภายนอกได้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง ซึ่งสร้างขึ้นจากประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกับโรงเรียน

9.2 ผลผลิต

9.2.1 นักเรียน

ครูกำหนดเป้าหมายชิ้นงานให้นักเรียนทำจำนวน 447 ชิ้นงาน นักเรียนและครูสามารถผลิตได้เกินเป้าหมายที่กำหนดไว้มาก คือ ได้จำนวน 597 ชิ้น และสามารถทำโครงการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และของระดับก่อนประถมศึกษาารวมกันได้ 32 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 82

9.2.2 ครู

ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้จำนวน 320 แผน คิดเป็นร้อยละ 83 เป็นแผนที่มีคุณภาพระดับ 3 ร้อยละ 34 ระดับ 2 ร้อยละ 65 และได้แผนของกลุ่มสาระคณิตศาสตร์มากที่สุด ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ครูสามารถผลิตได้น้อยกว่าเป้าหมาย ได้สื่อเพียงร้อยละ 40 แต่กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ สามารถผลิตและดำเนินการได้ถึงร้อยละ 89

ส่วนที่ยังมีปัญหาต้องการความรู้และการฝึกฝนอีกมาก คือ การทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ที่มีครูเพียงร้อยละ 50 ที่ได้ดำเนินการหลังการอบรมแล้ว และวิจัยทั้งหมดเพียง 18 เรื่อง มีที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน 5 เรื่อง และยังขาดที่เกี่ยวกับกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และกลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

9.2.3 ผู้บริหาร/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหาร และ ฝ่ายวิชาการสามารถพัฒนาครูที่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนทั้งโรงเรียนในทุกด้านมากกว่าร้อยละ 50 และนักเรียนที่เรียนอย่างมีความสุขเมื่อได้ร่วมกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ถึงร้อยละ 90

ในด้านวิชาการฝ่ายบริหาร/ฝ่ายวิชาการสามารถร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอกพัฒนาแบบการนิเทศแบบเสริมพลังที่สามารถประยุกต์ใช้ได้โดยผู้นิเทศจากภายในโรงเรียน และจากภายนอกโรงเรียน

9.2.4 นักวิจัยภายนอก

ผลผลิตของคณะนักวิจัยภายนอก ประกอบด้วย

- 1) ได้เครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ 3 โรงเรียน ที่ร่วมโครงการและสามารถขยายงานเฉพาะในส่วนที่ตนประสบความสำเร็จให้กับโรงเรียนเครือข่ายร่วมเรียนรู้อีก 9 โรงเรียน ภายใต้การประสานความคิดและประสานการดำเนินงานของคณะนักวิจัยภายนอก
- 2) ได้นวัตกรรมรูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลัง (Empowerment Supervision) ซึ่งกำหนดแนวทางและขั้นตอนใช้ได้โดยผู้นิเทศจากทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

9.3 ผลกระทบ

ครูส่วนหนึ่งของโรงเรียนสามารถนำผลงานจากการวิจัยและพัฒนาไปเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นอาจารย์ 3 ได้ และผลงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนโดยการวิจัยและพัฒนาส่งเสริมให้โรงเรียนมีคุณภาพผ่านการประเมินภายนอกทุกมาตรฐาน และได้รับคำชื่นชมจากผู้ประเมินว่าอยู่ในระดับดี ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของบุคลากรทุกฝ่าย/ทุกคนในโรงเรียน

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

- 1. ความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับพลังของครูที่มีความมุ่งมั่น ร่วมมือโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน
- 2. การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนจะสำเร็จควรเริ่มจาก
 - การจัดปัจจัยที่เกื้อต่อการเรียนรู้ โดยการจัดครูเข้าสอนตามความถนัด
 - การจัดระบบนิเทศภายใน ซึ่งครูเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอง
 - การจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ
- 3. จัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานครู ผลงานนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดป๋ายนิเทศหรือจัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน

.....

คณะผู้วิจัยและผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

1. คณะผู้ดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย RDL 17/C

โรงเรียนในโครงการ : 1. โรงเรียนบ้านหนองจิก จ.สุพรรณบุรี
2. โรงเรียนวัดตานคา จ.สุพรรณบุรี
3. โรงเรียนวัดพระธาตุ จ.สุพรรณบุรี

หัวหน้าโครงการ : นางสาวไพเราะ พุ่มมัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

นักวิจัยภายนอก : 1. นางสาวไพเราะ พุ่มมัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1
2. นายอารมณ วังขันฑิต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1
3. นายสงบ ตั้งชะไชย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

นักวิจัยร่วม : ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

2. ผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ